

GENİŞLEME STRATEJİSİ VE 2009-2010 DÖNEMİNDEKİ TEMEL ZORLUKLAR

1. GİRİŞ

AB'nin beşinci genişlemesi Avrupa'da demokrasinin ve hukukun üstünlüğünün yerleşmesine yardımcı olmuştur. Genişleme, ekonomik imkanları arttırmış, küresel ısınma, rekabet, mali piyasaların düzenlenmesi ve denetlenmesi gibi küresel zorluklarla mücadelede AB'nin dünyadaki ağırlığını yükseltmiştir. Genişlemiş AB, son beş yıllık dönemde, karşılaştığı önemli zorluklara karşı müşterek çalışabilme kapasitesini kanıtlamıştır. Genişleme AB'nin en etkin dış politika araçlarından biridir.

Avrupa Birliği'nin mevcut genişleme süreci, derin ve yaygın ekonomik durgunluğa karşı sürmektedir. Kriz, hem AB ülkelerini hem genişleme ülkelerini etkilemiştir. Aynı dönemde, AB'ye Karadağ (Aralık 2008), Arnavutluk (Nisan 2009) ve İzlanda (Temmuz 2009) tarafından üç yeni üyelik başvurusu gerçekleştirilmiştir. Bu başvurular, AB'nin çekim gücü ve istikrar, güvenlik ve refahı teşvik etmedeki rolünü bir kez daha kanıtlamıştır.

Genişleme ülkelerindeki reformlarda ilerleme, sözkonusu ülkelere, katılım sürecinin ileri aşamalarına geçmelerinde yardımcı olmuştur. Hırvatistan'la katılım müzakereleri nihai safhaya yaklaşmaktadır. Türkiye'yle katılım müzakereleri, reformlar için yeni bir ivme ve çaba gerektiren bir aşamaya ulaşmıştır. Eski Yugoslav Cumhuriyeti Makedonya başlıca zorlukların aşılmasında önemli gelişme kaydetmiştir. Komisyon, Karadağ ve İzlanda'nın üyelik başvuruları konusunda görüş oluşturmaktadır. Komisyon, Konsey'in talebine binaen Arnavutluk'un başvurusu konusunda da görüş beyan etmeye hazırlanmaktadır. Bütün Batı Balkan ülkeleri için, hazır olduklarını göstermeleri halinde ilerleme, adaylık statüsü verilmesiyle sonuçlanabilecektir.

Batı Balkan ülkeleri ve Türkiye'nin, halen farklı seviyelerde, kabul edilen kriter ve şartların yerine getirilmesi bakımından daha çok çaba sarf etmeleri gerekmektedir. Reformların ilerleyişi çoğu zaman yavaştır. Uluslararası ekonomik kriz reformların hızını yavaşlatmıştır. Bazı durumlarda, ikili sorunlar katılım sürecini büyük ölçüde etkilemiştir.

Bu zorlukların ışığında, Aralık 2006 Avrupa Konseyi'nde tanımlanmış haliyle genişlemeye ilişkin yenilenmiş fikir birliği geleceğe ilişkin yol göstermeye devam etmektedir. Bu politika, taahhütlerin güçlendirilmesi, adil ve titiz koşulluluk ve toplumla daha iyi iletişim ilkeleriyle birlikte AB'nin yeni üyeleri entegre edebilme kapasitesine dayanmaktadır. Bilhassa, hukukun üstünlüğü ve iyi yönetime ilk aşamalarda daha fazla odaklanılmaktadır.

Katılım süreci siyasi ve ekonomik reformlar için güçlü bir teşvik teşkil etmektedir. Kabul edilen ilkeler ve koşullar temelinde bu süreçteki ivmeyi korumakta AB'nin stratejik çıkarı bulunmaktadır.

AB'nin genişleme politikası, aday veya potansiyel aday ülkelerin AB'ye yaklaşması ve bu ülkelerin siyasi ve ekonomik reformlarındaki hızlarını ve üyelikten kaynaklanan hak ve yükümlülükleri Kopenhag kriterlerine uygun olarak üstlenebilme kapasitelerini yansıtmaktadır. Batı Balkanlarda, bölgesel işbirliği kilit önemini korumakta ve İstikrar ve Ortaklık Süreci'nin temel bir unsurunu oluşturmaktadır.

Lizbon Antlaşması, genişlemiş AB'nin kurumlarını, hızla değişmekte olan koşullara uyum sağlamaları için yenilemektedir. Özellikle genişleme konusunda, Antlaşma, yeni bir üye

devletin AB'ye katılması durumunda, Birlik kurumlarının sorunsuz bir şekilde bu yeni duruma uyum sağlamaları için kurumsal bir çerçeve oluşturmayı ve yeni üyelik başvuruları konusunda Avrupa Parlamentosu ve Ulusal Parlamentoların bilgilendirilerek katılım prosedürlerinin değiştirilmesini öngörmektedir.

Komisyonun teklifi üzerine, Eski Yugoslavya Cumhuriyeti Makedonya, Karadağ ve Sırbistan için 2010 yılı başında vize muafiyeti rejiminin uygulanması, reformların vatandaşlar için somut yararlar getirdiğini gösterecektir. Gerekli şartları yerine getirmeleri durumunda, Komisyon Arnavutluk ve Bosna-Hersek için de benzer teklifleri 2010 yılı ortasında sunabilecektir.

Kıbrıs konusuna ilişkin olarak, Kıbrıs Rum ile Kıbrıs Türk toplumlarının liderleri kapsamlı bir çözüm için BM himayesinde kapsamlı müzakerelere başlamışlardır. Komisyon bu çabaları desteklemektedir ve AB'nin yetkisi dahilindeki konularda teknik tavsiyeler vermeye hazırdır.

Bu belge genişleme sürecinde yer alan ülkeler tarafından gerçekleştirilen ilerleme ve bu ülkelerin karşılaştığı zorlukları ortaya koymaktadır. Belge ayrıca, Avrupa Komisyonunun gelecek yıl bu ülkelerin çabalarını yönlendirme ve destekleme yaklaşımını özetlemektedir. Bunun yanı sıra, ilişikteki belgede, Komisyon Kosova¹ için, anılan ülkenin AB ile entegrasyonu yönünde ve bölgenin Avrupa perspektifi ışığında endikatif bir yol haritası ortaya koymaktadır.

2. BAŞLICA ZORLUKLAR

İzleyen bölüm genişleme sürecini halihazırda etkilemekte olan başlıca zorlukları ele almaktadır. AB, genişleme politikası çerçevesinde, sözkonusu zorlukların bertaraf edilmesine yardımcı olmakla beraber, başlıca sorumluluk sözkonusu ülkelere düşmektedir.

Ekonomik kriz

Küresel durgunluk, Batı Balkanların ve Türkiye'nin ekonomilerini farklı seviyelerde etkilemiştir. AB, Uluslararası Para Fonu (IMF) ile işbirliği içerisinde, genişleme ülkelerine, krizin etkilerini hafifletmek ve ekonomilerinin toparlanması amacıyla yardım etmektedir.

İhracata yönelik düşük talep, düşük yabancı sermaye yatırımı ve dış kredi imkanları neticesinde, Batı Balkanlar ve Türkiye'deki ekonomik faaliyetlerde 2008'in ikinci yarısında büyük çapta bir daralma yaşanmıştır. Mali piyasalar bütün ekonomilerde bozulmuştur. Birçok ülkede halihazırda yüksek olan işsizlik oranları daha da artış göstermiştir. Batı Balkan ve Türkiye ekonomilerinin 2009 yılındaki kötüye gidişleri AB ortalamasıyla aynı, ancak en ciddi şekilde etkilenen AB ülkelerinden daha az olmuştur. Ancak, tüm ülkelerdeki makroekonomik durum kırılganlığını sürdürmektedir.

Batı Balkan ülkeleri, krize karşı güçlü bir yerel makroekonomik politika tepkisi verilebilmesi için sınırlı alana sahiptirler. Önceki konjonktüre dayanan mali yaklaşımlar, döviz üzerinden çıkarılan krediler ve ipotekler ile büyük dış dengesizlikler nedeniyle para ve mali politika önlemlerine yönelik önemli kısıtlamalar vardır. Bu şartlar altında, bazı durumlarda sorunun ciddiyeti ilk başlarda kabul edilmemesine rağmen, krize yönelik tepki çok geçmeden ve

¹ BM Güvenlik Konseyinin 1244/99 sayılı kararı gereği.

büyük ölçüde doğru bir şekilde verilmiştir. AB'ye katılım perspektifi Batı Balkanlar bölgesi ekonomilerinde güveni korumaya yardımcı olmuş ve son dalgalı dönemde ekonomi politikaları için bir çıpa görevi görmüştür. Aynı zamanda, bazı genişleme ülkeleri, geçtiğimiz yıllarda hayata geçirdikleri ve krizin etkilerini azaltan yapısal reformların olumlu sonuçlarını almışlardır. Hırvatistan ve Türkiye gibi ülkelerde uygulanan iyileştirilmiş mali tüzükler, bankacılık sektöründe istikrar ve esnekliğe katkıda bulunmuştur. Sırbistan ve Bosna-Hersek'te geçmiş genişlemeci politikalara bağlı olarak dış dengesizliklerin açılması ve özellikle kamu maliyesinin bu durumdan olumsuz etkilenmesi sonucu, iki ülke de IMF yardımı almışlardır.

Başta istihdam ve sosyal durumun da dahil olduğu reel ekonomi üzerindeki etkiler olmak üzere, krizin etkileri genişleme ülkeleri üzerinde devam etmektedir. Önde gelen ticari ortakların ekonomik faaliyetleri yavaş yavaş düzeleceği için, iyileşme zaman alacaktır. Yerel talepleri canlandırmaya yönelik sermaye akışları durgun seyretmeye devam edecek gözükmektedir. Krizin toplumun en hassas kesimleri üzerindeki sosyal etkisinin azaltılması yönünde kısa vadeli önlemler alınmıştır. Orta vadede, daha yeterli ve etkili kamu harcamaları ve yatırıma odaklanmış sağlam bir mali politikanın oluşturulması büyük önemi haizdir. Yapısal işsizlikle mücadele ve krizden kolay etkilenebilecek grupların korunması açısından, istihdam politikaları ve sosyal koruma tedbirlerine ihtiyaç duyulmaktadır.

Krizle mücadele edilirken, sürdürülebilir kalkınmanın gerekliliği ve iklim değişikliğinin yarattığı sorunların göz önünde bulundurulması ve güvenli ve sürdürülebilir düşük karbon salınımına dayalı ekonomiyi öngören tedbirlere öncelik verilmesi şarttır. AB'ye uyumla ilgili reformlar, rekabet edebilirlik, açıklığın genişletilmesine ve ticaret ve yatırımların artırılmasını sağlayacak yasal bir çerçeveye katkı sağlamaktadır. Hukukun üstünlüğünün pekiştirilmesine yönelik yolsuzlukla mücadeleyi de kapsayan tedbirler iş ortamının iyileştirilmesi için elzemdir.

AB'nin desteği bağlamında, kırsal kesim de dahil olmak üzere, bankacılık sektörü, altyapı projeleri, KOBİ'ler ve istihdam yaratılmasının desteklenmesi amacıyla katılım öncesi yardım planlanmıştır. IFI kredileriyle ortak finanse edilen en az 1 Milyar Avroluk yatırımları destekleyecek 200 Milyon Avro, Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA) çerçevesinde sözkonusu amaç için tahsis edilmiştir. Komisyon, IPA yardımından faydalanan ülkeler için ortak finansman şartının azaltılmasını önermiştir. Komisyon, mali ve ekonomik krizin etkilerinin azaltılması için Sırbistan'a IPA vasıtasıyla doğrudan bütçe yardımı sağlamıştır. Gerekli olduğu hallerde, bu imkan diğer ülkeler için de sözkonusudur. Topluluk makro-mali yardımının da sağlanması gerekir. Her iki durumda da mali yardımlar IMF'yle sağlam makroekonomik politikalara ilişkin bir anlaşmayı da içeren koşullara bağlıdır. Komisyon, Batı Balkanlar ve Türkiye'ye yönelik kredilerini 5 Milyon Avro'nun üstüne çıkarmayı taahhüt eden IFI'lerle yakın bir şekilde çalışmaktadır.

Hukukun üstünlüğü

Batı Balkanlar ve Türkiye, başta yolsuzlukla mücadele ve organize suçlar olmak üzere hukukun üstünlüğüne ilişkin temel sorunlarla karşı karşıya kalmaya devam etmektedirler. Sözkonusu sorunların çözümü, işleyen bir demokrasi ve ekonomi için elzem olmakla birlikte, AB'ye katılım sürecinin seyrini de belirlemektedir. Bu sorunlar, ayrıca genişlemeye ilişkin AB kamuoyu içindeki algılamaları da bazen orantısız bir biçimde etkilemektedir. Sözkonusu sorunlarla mücadele konusunda genişleme ülkeleri kayda değer çabalar göstermektedir. Komisyon, bahse konu çabaların desteklenmesi ve sonuçların yakından izlenmesi için genişleme sürecinin tüm potansiyelini kullanmayı sürdürecektir.

Yolsuzluk bölgenin birçok yerinde yaygındır ve vatandaşların günlük yaşamlarını ve iş ortamını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu konuda dikkat edilmesi gereken alanların içinde kamu ihaleleri ve özelleştirme, yargı, siyasi partilerin finansmanı ile kamu yönetimi ve hükümette şeffaflık yer almaktadır. Siyasetten arınmış ve profesyonel bir polis teşkilatı ve idare ile yolsuzlukla mücadelede uzmanlaşmış, bağımsız ve tarafsız bir yargı ile savcılara ihtiyaç vardır. Kamu ihaleleri, fikri mülkiyet hakları, mali kontrol, denetim ve dolandırıcılıkla mücadele gibi alanlarda iyi hazırlanmış mevzuata ve bu mevzuatın etkili bir şekilde uygulanması gerekmektedir.

Bölgede bir sorun teşkil etmeye devam eden örgütlü suçlarla mücadele yönündeki çabaların artırılmasına ihtiyaç vardır. Yürütme kurumları uluslararası suç örgütleriyle mücadele için daha etkin kılınmalı ve bölgede ortak çalışmalıdır.

Genişleme konusundaki yenilenmiş uzlaşi çerçevesinde ve beşinci genişlemenin tecrübesi ışığında hukukun üstünlüğü, ülkeler tarafından katılım sürecinin erken aşamalarında ele alınması gereken bir önceliktir. AB'nin yardımıyla, yolsuzluk ve örgütlü suçlarla mücadele edilmesi için gerekli mevzuat ve yapıların hayata geçirilmesinde belirli bir ilerleme kaydedilmiştir. Bununla birlikte, kanunların sıkı bir şekilde uygulanması ve yürütülmesi, somut sonuçlar alınması bakımından gereklidir. IPA yardımlarının 80 Milyon Avro'luk kısmı, 2009 yılında yargı ve yürütmenin güçlendirilmesine tahsis edilmiştir. Komisyon, aday ülkelerdeki yargı, yolsuzlukla ve örgütlü suçlarla mücadelenin durumuna ilişkin üye ülkelerden uzmanlarla birlikte gözlem ve değerlendirme misyonları oluşturmuştur. Katılım müzakerelerinde ve vize serbestleştirilmesi diyalogunda göstergelerin kullanılması, reform için teşvik edici bir unsur olmuştur.

Komisyon, örgütlü suçlar ve yolsuzlukla mücadelede bölgesel çapta adli, polis ve savcı işbirliğine yönelik desteğini sürdürmüştür. Batı Balkan ülkeleri, adalet sistemlerinin yeterli işlemesi açısından bölge içindeki adli işbirliğini artırmalıdır. Bu bağlamda, savaş suçları ve diğer ciddi suçlardan dokunulmazlık sorununun ele alınması özel bir önem taşımaktadır. Bu amaçla ülkeler, vatandaşların iadesi ve tutanakların transferinin yasal çerçevesine yönelik kısıtlamaları yeniden gözden geçirmelidir.

Komisyon, yolsuzluk ve örgütlü suçlarla mücadelede ortak ülkelere desteğini sürdürecektir. Bununla birlikte, etkili ve sürdürülebilir sonuçlar ancak ilgili ülkelerin yetkili makamlarının göstereceği siyasi irade ve samimi taahhütleri sayesinde alınabilir. Komisyon, kaydedilen ilerlemeyi, sonuçlara odaklanarak sıkı bir şekilde izlemeye devam edecektir.

Birçok genişleme ülkesinde, ifade özgürlüğü temel bir endişe kaynağı teşkil etmeye devam etmektedir. Genel olarak, ifade özgürlüğü ve medyanın korunmasına ilişkin yasal çerçevenin temel unsurları uygulamadayken, medya üzerindeki gereksiz baskı, gazetecilere yönelik fiziksel saldırılar ve ifade özgürlüğüne yönelik bazı yasal engellerin mevcudiyeti ciddi bir endişe kaynağıdır. Bu sorunların ivedilikle ele alınması gerekmektedir.

İkili sorunlar

Sınır ihtilafları da dahil olmak üzere ikili sorunlar genişleme sürecini gittikçe artan bir şekilde etkilemektedir. İkili sorunlar ilgili taraflar arasında çözülmeli ve katılım sürecini durdurmamalıdır.

Raporlama döneminde, Slovenya ve Hırvatistan arasındaki sınır ihtilafı, Hırvatistan'ın katılım müzakerelerini yavaşlatmıştır.

Tüm üye ülkelerin üzerinde mutabakata vardığı Hırvatistan ve Türkiye ile olan Müzakere Çerçevesi, AB'nin aday ülkelerden sınır sorunlarını Birleşmiş Milletler Şartı ve gerekirse Uluslararası Adalet Divanı yargı yetkisi çerçevesinde ihtilafların barışçıl çözümü ilkesine uygun şekilde çözmelerini beklediğini belirtmektedir. Komşu ülkelerle önemli konularda karşılıklı olarak kabul edilebilir çözümler bulmak ve anlaşmalar yapmak aynı zamanda İstikrar ve Ortaklık Süreci'nin de bir parçasıdır.

Komisyon, ilgili tüm taraflardan komşuları ile olan önemli ikili konularına bu çerçevede çözüm getirmeleri hususunda tüm gayreti göstermelerini beklemektedir. Komisyon, ilgili tarafların talebi doğrultusunda çözüm arayışlarının kolaylaştırılması için çaba göstermeye hazırdır. Hırvatistan ve Karadağ arasında Uluslararası Adalet Divanı aracılığıyla Prevlaka'daki sınırın belirlenmesi konusunda varılan ilke anlaşması teşvik edici bir gelişmedir.

Tüm taraflar iyi komşuluk ruhu çerçevesinde ve AB'nin genel çıkarlarını hatırd tutarak bu gibi ikili sorunlarına çözüm bulmak sorumluluğundadırlar. Bu, genişleme konusunda varılan ve bir ülkenin AB üyeliği yönünde alacağı mesafenin reform alanında katedeceği mesafeye bağlı olduğu şeklindeki yeni mutabakatın etkisini güçlendirecektir.

Bölgesel işbirliği

Son yıllarda, güneydoğu Avrupa'da bölgesel işbirliği yönünde önemli ilerleme kaydedilmiş ve bölge bu işbirliği sürecini sahiplenmiştir. Ancak, bölgesel işbirliği olması gerektiği gibi işlememektedir. İkili sorunlar ve Kosova'ya ilişkin anlaşmazlıklar bölgesel işbirliğini önemli ölçüde etkilemektedir. Ayrıca, bölgesel yapıların ve girişimlerin etkinliği de artırılmalıdır.

Kosova'nın bölgesel toplantılar, girişimler ve anlaşmalara katılımı konusunda yaşanan anlaşmazlıklar bölgesel işbirliğinin önünde engel teşkil etmektedir. Eğer mevcut uygulamalar değişmezse, Orta Avrupa Serbest Ticaret Anlaşması (CEFTA), Bölgesel İşbirliği Konseyi (RCC) veya Kamu İdaresi için Bölgesel Okul (ReSPA) gibi önemli yapıların olağan işleyişi aksayabilir. Komisyon, statü konusunda farklı duruşlara önyargılı yaklaşımdan bölgesel işbirliğinin kapsayıcılığının sağlanması amacıyla tüm ilgili tarafların pratik ve pragmatik çözümler aramalarını güçlü bir şekilde teşvik etmektedir. Bölgesel işbirliği genişleme sürecinin her evresinde İstikrar ve Ortaklık Sürecinin bir şartı olarak izlenecektir.

RCC bir yılı aşkın bir süredir Güneydoğu Avrupa İşbirliği Süreci (SEECP) bünyesindeki İstikrar Paketi'nin devamı olarak faaliyet göstermektedir. RCC'nin somut sonuçlar elde edebilmek için artık çabalarını artırması gerekmektedir. RCC bölgesel işbirliğinin geliştirilmesinde ve bölgesel faaliyet ve yapılarıdaki ihtiyaçların tespit edilip karşılanmasında stratejik bir işleve sahiptir. RCC ayrıca, bölgesel işbirliğine yönelik Topluluk yardımlarının planlanmasında da rol oynamaktadır. Komisyon, RCC'nin çalışmalarını desteklemekte ve 2008-2010 dönemi için Sekretaryası'nın bütçesinin üçte birini finanse etmektedir. Komisyon, RCC Sekretaryası ile organizasyonun öncelikleri ve işleyişinin iyileştirilmesi suretiyle daha da geliştirilmesi hususlarında temas halindedir. Komisyon, yapılması öngörülen yardımların hazırlanması ve bunun RCC'nin etkinliği açısından ne şekilde iyileştirilebileceğini de araştırmaktadır.

Bölgesel ticaret, özellikle Batı Balkanlardaki ekonomik kalkınma ve uzlaşma süreci açısından önemlidir. Ekonomik krizin etkisinin azaltılmasına da katkı sağlayabilir. CEFTA aracılığı ile oluşturulan bölgesel serbest ticaret alanı kilit bir işleve sahiptir. Ticaretin serbestleştirilmesi, bilhassa tarımsal ticaret yönünde atılacak ilave adımlar CEFTA bünyesinde başarılı bir

şekilde müzakere edilmiş ancak, henüz yürürlüğe girmemiş olup ticaretin önündeki teknik engellerin kaldırılması çalışmaları devam etmektedir. AB ülkeleri ile bazı Batı Balkan ülkeleri arasındaki diyagonal kümülasyon hükümleri yürürlüğe girmiş olup, bölgesel ticaret bütünleşmesini geliştirmektedir. Ancak, CEFTA'nın çalışmalarının Kosova'nın statüsü üzerindeki anlaşmazlıklardan kaynaklı sebeplerle aksama riski vardır. Statü konusu halihazırda tarımsal ticaretin serbestleştirilmesi protokolünün kabul edilmesini bile engellemektedir. Uluslararası kriz neticesinde ortaya çıkan korumacı baskılar artmakta ve akdî yükümlülükleri ihlal eden bazı tedbirlerin alınmasına yol açmaktadır. Bu gidişatın tersine çevrilmesi ve sözkonusu ihlallerin ortadan kaldırılması gerekmektedir.

Bölgesel işbirliği, enerji ve ulaştırma alanlarında ilerleme kaydedilmiştir. Enerji Topluluğu, bir taraftan bölgeyi Birliğin enerji pazarı ile bütünleştirirken diğer yandan, enerji sektörü reformunu ve bölgeye arz güvenliğinin iyileştirilmesini teşvik etmektedir. AB ve Batı Balkanlar arasında Ulaştırma Topluluğu oluşturulması yönündeki müzakereler devam etmekte olup, bu yılın sonunda neticelendirilmesi gerekmektedir. Avrupa Ortak Havacılık Alanı Anlaşması (ECAA), AB ile Batı Balkanlar arasındaki hava trafiğinin gelişmesine katkı sağlamakta ve bölgeyi tedricen AB'nin iç hava taşıma pazarı ile bütünleştirmektedir. Çevre ile adalet ve içişleri alanlarında bölgesel işbirliği pekiştirilmektedir.

ReSPA, eğitim faaliyetlerini artırmıştır. Okulun tam anlamıyla faaliyete geçmesini teminen hukuki kişiliğini oluşturan uluslararası anlaşmanın onaylanmasının öncelikli olarak takip edilmesi gerekmektedir.

Komisyon, Ljubljana süreci çerçevesinde, uzlaşının sağlanması ve yerel ekonominin gelişmesi açısından kültürel mirasın onarımını desteklemektedir. Komisyon, Kasım 2009'da Ljubljana'da yapılacak Bakanlar Konferansında ilave onarım faaliyetlerini teşvik edecektir.

AB Konseyi'nin Haziran 2009 sonuçları uyarınca Komisyon, Tuna Nehri bölgesi için 2010'un sonuna kadar bir AB stratejisi hazırlayacaktır. Bahsekonu çalışmaya, genişleme ülkeleri ile ilgili kuruluşlar yakından iştirak edeceklerdir. Türkiye Karadeniz bölgesinde işbirliğine önem vermekte olup, Karadeniz Sinerjisi projesinin bir parçasıdır. Komisyon, Türkiye'nin Avrupa Komşuluk ve Ortaklık Aracı (ENPI) Komitesi bünyesindeki Karadeniz bölgesi işbirliği programına katılımını desteklemektedir.

Komisyon, Batı Balkanlardaki bölgesel işbirliği faaliyetlerine ve kuruluşlarına Katılım Öncesi Aracının (IPA) çok kullanıcı programının planlaması ve programlanmasına bölgeyi daha fazla dahil ederek destek vermeye devam edecektir.

3. KATILIM ÖNCESİ ARAÇLAR: BAŞLICA ÖNCELİKLERİN ELE ALINMASI

Vizesiz seyahat sağlanması

Selanik Gündemi taahhüdü doğrultusunda Batı Balkan ülkeleri için vize rejiminin serbestleştirilmesi süreci nihai dönemine girmiştir. Vize kolaylaştırma anlaşmaları geri kabul anlaşmalarına paralel olarak Ocak 2008'den bu yana tüm ilgili ülkelerle uygulanmaktadır. Vize rejimi serbestleştirilmesi için diyalog bağlamında, 2008 yılında kabul edilen yol haritaları özellikle belge güvenliği, sınır ve göç yönetimi ve yolsuzluk ve örgütlü suçlarla mücadele alanlarında reformların hızlandırılması için başarılı itici etken olmuşlardır.

Komisyon, vize rejiminin serbestleştirilmesi amacıyla her ülkenin ilgili ölçütlerde kaydettiği ilerlemeyi göz önüne alarak, Temmuz 2009'da Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti, Karadağ ve Sırbistan ile vizesiz rejimin oluşturulmasını teklif etmiştir. 2010'un başı itibarıyla

vizesiz rejim oluşturulması insanlar arası iletişim açısından önemli bir katkı sağlayacak ve ilgili ülkelerin vatandaşlarına Avrupa perspektifi ile ilgili reformların somut getirileri olduğunu gösterecektir. Komisyon, belirlenmiş koşulları yerine getirmeleri halinde Arnavutluk ve Bosna-Hersek için 2010'un ortasında teklifler getirecektir. Bu Bildirim ile birlikte kabul edilecek Kosova ile ilgili çalışma, vize serbestisinin desteklenmesine devam edilmesini ve ihtiyaç duyulan reformlar yapıldığı ve gerekenler yerine getirildiği vakit nihai olarak vize rejiminin serbestleştirilmesini hedefleyen bir sürecin Kosova ile de başlatılmasını teklif etmektedir.

Katılım öncesi hazırlıkların nitelikli olmasının sağlanması

Genişlemeye ilişkin olarak yenilenen görüş birliği uyarınca sürecin niteliğinin iyileştirilmesine yönelik çabalar devam ettirilmiştir. Müzakere fasılları için sıkı açılış ve kapanış kriterleri şart koşmanın akdî yükümlülüklerin yerine getirilmesi ve müzakere eden ülkelerdeki güç ekonomik, hukuki ve idari reformlara yön vermek açısından başarılı olduğu kanıtlanmıştır. Hırvatistan'ın katılımın AB'ye finansal etkisi üzerine bir çalışma hazırlanmaktadır. Üyelik başvuruları ile ilgili gelecekteki görüşler, başvuru yapan ülkenin AB'nin temel politika alanları üzerindeki etkisine ilişkin tahminleri de içerecektir. Kaydedilen gelişmeleri izlemek amacıyla ülkelerle ve ana referans belgeleri olarak Ortaklıklarla yoğun siyasi diyalog yürütülmektedir. Kriz bağlamında ekonomik diyalog daha da artırılmıştır.

Diğer taraftan, genişleme ülkeleri, ilgili kesimlerle gerekli istişareleri yaparak yeni yasal düzenlemelerin tam manasıyla yapılmasını ve uygulanmasını sağlamalıdır. Bağımsız, liyakate dayalı, şeffaf ve hesap verebilir bir kamu hizmeti müktesebatın etkin bir şekilde uygulanmasını kolaylaştırmak bakımından gereklidir.

Vatandaşlar ve yönetimlerin AB'ye yakınlaşmasının sağlanması

Sivil toplum örgütlerinin sürece artan katılımları, demokrasinin niteliğini güçlendirmekte ve uzlaşmaya katkı yapmaktadır. Genişleme ülkelerinde reform sürecine dahil olmaları katılım sürecinin niteliğine ve halk desteğinin sürmesine katkı sağlamaktadır. Komisyon, IPA altında sivil toplum gelişimi için finansman kolaylığı sağlamış, yararlanıcı ülkelerde teknik destek ofislerinin kurulmasını ve artan sayıda AB kurumlarına kısa dönemli ziyaretler ile birlikte 800 civarında kişinin Batı Balkanlarda ve Türkiye'de çalıştaylara katılmasını finanse etmiştir. Komisyon, kültür, azınlıklar ve iş ortakları sektörlerine öncelik vererek sivil toplum ortaklıklarına destek vermeyi sürdürecektir.

Ortaklık programları ve ajanslarına katılımın ortak ülkelerin kurum ve vatandaşlarını AB'ye yakınlaştırma konusunda etkili olduğu kanıtlanmıştır. Komisyon, genişleme ülkelerini katılıma hazırlama konusunda Topluluk ajanslarına verdiği desteği artırmıştır. Komisyon, Topluluk programları ve ajanslarına katılımlarının sağlanması amacıyla ortak ülkeleri gerekli kapasiteyi ve kaynakları tesis etmeleri yönünde desteklemeye devam edecektir.

Komisyon, temel yönetim konularına odaklı bir şekilde profesyonel ve işleyen bir kamu yönetiminin mevcudiyetini dikkatle izlemeyi sürdürecektir. Komisyon, kamu yönetimi reformu alanında ülkeler arasında en iyi uygulama değişimi ve uzmanlık paylaşımını daha fazla teşvik edecektir. Bu amaçla, twinning, TAIEX ve SIGMA² gibi mevcut bütün araçlardan

² Müktesebat ile ilgili alanlarda orta vadeli yardım, yararlanan ülkeler ile üye ülkelerdeki muhatapları arasında bir işbirliği çerçevesi tesis eden Twinning projeleri aracılığıyla sağlanmaktadır. Yardım TAIEX (Teknik Yardım ve Bilgi Alışverişi) tarafından sağlanmakta olup, faaliyetleri üye ülke yetkilileri tarafından yürütülmektedir. Yatay yönetim ve kamu yönetimi reformu konuları ile ilgili olara kısa vadeli yardım genişleme kapsamında

faydalanacak ve diğer uluslararası kuruluşlar ve ulusal, bölgesel ve Avrupa eğitim enstitüleri ile kamu yönetimi alanında temaslarını artıracaktır.

Genişleme ülkelerinin finansal yardım yoluyla desteklenmesi

2009 yılında, Katılım Öncesi Yardım Aracı ile Batı Balkanlar ve Türkiye'ye yapılan yardımlar devam etmiştir. 2009 yılında 1.5 milyar avro taahhüt edilmiş olacaktır. Devlet inşaatı, iyi yönetim, hukukun üstünlüğü ve sivil toplumun geliştirilmesine özel önem verilmiştir. IPA, uzlaşmaya, iyi komşuluk ilişkilerine ve AB katılım hazırlıklarına katkı sağlayan sınır ötesi işbirliğini ve sınır bölgelerinde sürdürülebilir kalkınmayı desteklemeye devam etmiştir. Komisyon, ortaklık öncelikleri kapsamında yardımlarını katılım öncesi hazırlıklarının desteklenmesine yönlendirmeye devam edecektir.

Aday ülkeler, fonların yönetimi için ademi merkeziyetçi bir sistemin oluşturulması konusunda ilerleme kaydetmişlerdir. Ademi merkeziyet süreci Hırvatistan ve Türkiye'de iyi sürmektedir ve her iki ülkenin de çalışmalarını bu sürece ilişkin tüm koşullara odaklamaları gerekmektedir. Eski Yugoslavya Makedonya Cumhuriyeti'nde, IPA bölgesel kalkınma ve insan kaynakları bileşenlerinin ademi merkeziyeti tamamlanmıştır. Bununla birlikte daha ademi merkeziyetçi bir sistemin oluşturulması için yapılması gereken işler bulunmaktadır. Komisyon, aday ülkelere AB fonların ademi merkeziyetçi bir sistem ile yönetimi için gerekli koşulların sağlanması doğrultusunda destek vermeye devam etmekte, bölgesel, insan kaynakları ve kırsal gelişimi hedeflemektedir.

Diğer genişleme ülkelerinde Komisyon heyetleri, Avrupa İmar Ajansı'nın kapanmasından sonra tam kapasiteyle çalışmakta olup, AB yardımlarının uygulanmasından ve sağlanan yardımların yararlanıcılar tarafından verimli ve etkin bir şekilde kullanılmasını temin etmekten sorumludurlar. Ademi merkeziyetçi bir yardım sistemi özellikle uyum politikası araçlarının gelecekte yönetimine hazırlık için orta vadeli bir hedef olarak durmaktadır.

Komisyon, yardımların yerine ulaştırılmasında daha stratejik ve programa dayalı bir yaklaşım benimsenmesini kolaylaştırmak ve sağlanan yardımların etkililiğini artırmak amacıyla faydalanan/lehtar ülkelerce sektör stratejilerinin geliştirilmesini desteklemektedir.

Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA) Tüzüğü'nde öngörüldüğü üzere, Komisyon AB'ye üye ülkeleri, Uluslararası Finans Kurumlarını (IFIs) ve diğer donörleri içeren donör koordinasyon sürecini güçlendirmiştir. Bu ayarlamaları ve önceliklerin belirlenmesini/koordinasyonunu ve uygulamaların vaktinde düzenli bir şekilde denetlenmesini içerir.

Komisyon, ortak IFI partnerleri ve Üye Ülkeler, Batı Balkanlar Yatırım Çerçevesi (WBIF)'ni kurmak üzere şartları nihai hale getirmektedir. Bu, altyapı, KOBİ'ler ve enerji verimliliği alanlarında yatırımların desteklenmesini kolaylaştıracak büyük bir adımdır ve Komisyon, ortak IFI'lar ve Üye Devletlerin kaynaklarını bir araya getirmeyi ve kapsam dahilindeki sektörlerle ilişkin öncelikli projeleri finanse etmek için bu büyük kaynakları uluslararası finansal kuruluşların kredileri ile birleştirmeyi amaçlamaktadır. Bu amaçla, Komisyon, en yüksek miktarda bağışı yaparak, 100 milyon avrodan fazla kaynak ayırmıştır. Batı Balkanlar Yatırım Çerçevesi önümüzdeki yıllarda 1 milyar dolardan fazla kredi elde etmek/sağlamak durumundadır.

Komisyonca desteklenen bir OECD programı olan SIGMA (İdare ve Yönetişimin Geliştirilmesi için Destek) tarafından verilmektedir.

İklim Değişikliği Hakkında Ortak Çalışma

AB, özellikle gelecekte kurulacak Üyelik için Bölgesel Çevre Ağı (RENA) yoluyla iklim değişikliğine ilişkin aday ve potansiyel aday ülkelerle sürdürdüğü diyalogu artıracaktır. Komisyon, tüm katılım ülkelerinin, AB'nin 2009 yılı sonunda iklim değişikliğine dair düzenlenecek Kopenhag Konferansı'nda iddialı ve kapsamlı bir anlaşmaya varılması amacını desteklemesini beklemektedir. Son yıllarda, Komisyon, enerji verimliliği projeleri için 600 milyon avro yatırım sağlayacak ve böylece Batı Balkanların ve Türkiye'nin sera gazı salınımlarını azaltmaları için yardımda bulunacak IFI şubelerine (facilities) 120 milyon avro kredi sağlamıştır. Komisyon, katılım ülkelerindeki iklim değişikliğine ilişkin girişimleri desteklemeye devam edecektir.

Genişlemeyi Anlatmak

Halk ile daha iyi bir iletişim içinde olmak genişlemeye ilişkin yenilenen görüş birliğinin temel ilkesidir. AB'nin genişleme sürecinin başarıya ulaşabilmesi için vatandaşları dinlemek ve onların endişeleri ve sorularını ele almak büyük önem taşımaktadır. AB kamuoyu gelecekte gerçekleşecek genişlemeler konusunda geçmiş genişlemelere ilişkin algılamalardan etkilenmektedir. Komisyon, beşinci yıldönümü vesilesiyle beşinci AB genişlemesinin ekonomik başarıları ve zorlukları hakkında bir çalışma sunmuştur. Bu çalışma, genişlemenin AB'nin büyümesine katkıda bulunduğu ve dünya ekonomisinde güçlü bir oyuncu haline getirdiği değerlendirmesinde bulunmuştur. Genişlemenin etkisi hakkında bilinçli bir kamu tartışmasını teşvik eden Komisyon, aynı zamanda demir perdenin ortadan kalkmasının 20. Yıldönümüne tekabül eden genişlemenin beşinci yıldönümünü anmak amacıyla bir dizi etkinlik düzenlemiştir. Özel bir web sitesi açmış ve görsel-işitsel materyal ortak üretiminde bulunmuştur.

Kamunun desteğinin sağlanması, AB'nin genişleme politikası için çok önemli bir hedeftir ve Komisyon bu konuda faal bir iletişim politikası uygulamaya devam edecektir. Özellikle de bu konuda kilit önemde sorumluluk sahibi olan üye ülkeler ile ortak ülkelerin çabalarını destekleyecek ve takviye edecek ve iletişim faaliyetlerini sivil toplum kuruluşları ve gazeteciler ile gençlik özellikle olmak üzere, kanaat önderlerine yönlendirecektir. AB'de genişleme kapsamındaki ülkelerin kültürleri ve yaşam biçimleri hakkında bilinci büyütme yönelik özel gayret sarfedilecektir.

4. KATILIM ÜLKELERİNDE İLERLEME VE 2009-2010 İÇİN GENİŞLEME GÜNDEMİ

4.1. AB üyeliği için aday ülkelerin ve potansiyel adayların izlenmesi

Batı Balkan ülkeleri, eşit bir şekilde olmasa da, reformlar ve yerleşik kriterler ile koşulları karşılamada ilerleme kaydetmelerine bağlı olarak son bir yılda AB üyeliğine daha yaklaşmıştır. Vize serbestliği yolunda, Komisyon tarafından Temmuz 2009'da Eski Yugoslavya Makedonya Cumhuriyeti, Karadağ ve Sırbistan'a yönelik vize zorunluluğunun kaldırılmasının önerilmesiyle kaydadeğer ilerleme sağlanmıştır. İstikrar ve Ortaklık Anlaşmaları ağı daha da genişletilmiştir. Bölgeden iki üyelik başvurusu alınmıştır.

İlgili tüm Batı Balkan ülkelerinin daha fazla ilerleme kaydetmeleri, bu ülkelere hazır olduklarını ispat ettiklerinde adaylık statüsünün verilmesiyle sonuçlanabilir. Ticari konulardaki hükümler dâhil İstikrar ve Ortaklık Anlaşması'ndan (İOA) kaynaklanan

yükümlülüklerin yerine getirilmesi bakımından memnun edici bir geçmişe sahip olmak, her bir ülkenin AB üyeliği yolunda ilerleme kaydetmesi için temel bir unsurdur.

Aşağıdaki bölüm, **genişleme ülkeleri** için 2009-2010 dönemine ilişkin gündemi ortaya koymakta ve bu ülkelerde yaşanan ilerlemeleri özetlemektedir.

Hırvatistan

Hırvatistan temel siyasi reformlar konusunda ilerleme kaydetmeye devam etmiştir. Hırvatistan siyasi kriterleri karşılamaya devam etmiş ve hukukun üstünlüğü alanındaki yoğun çabalar da dahil, alanların çoğunluğunda ilerleme kaydetmiştir. Katılım Ortaklığı öncelikleri büyük ölçüde ele alınmıştır.

Komisyon, Genişleme Stratejisi ve 2008-2009 Dönemindeki Temel Zorluklar³ başlıklı Bildiriminde katılım müzakerelerinin son aşamasına varılması için bir yol haritası sunmuştur. Sözkonusu yol haritası, Hırvatistan'da fasılların açılış ve kapanış kriterlerini haritada belirlenmiş süre içinde karşılama yönündeki gayretleri güçlendirmiştir. Hırvatistan'da bazı alanlarda yaşanan gecikmeler, bazı fasılların yol haritası ile aynı doğrultuda ilerlemediği anlamına gelmiştir. Bununla birlikte, genel olarak hazırlıklarda büyük ölçüde ilerleme kaydedilmiş ve böylece teknik müzakerelerde artık son aşamaya yaklaşılmıştır.

Hırvatistan ekonomik krizden güçlü bir şekilde etkilenmiş, ancak dayanıklı bankacılık sektörü ve sağlam döviz rezervleri sayesinde sözkonusu krizin etkisi hafifletilmiştir. Güçlendirilmiş yapısal reformlar ve güvenilir nitelikte bir orta vadeli mali strateji, rekabet gücünün iyileştirilmesinde önem taşımaktadır.

Slovenya ve Hırvatistan arasındaki sınır meselesi, önemli sayıda faslın teknik açıdan nihai hale getirilmiş olmasına rağmen Ekim 2009'a kadar açılıp kapatılamamalarına ve böylece katılım müzakerelerinin yavaşlamasına yol açmıştır. Komisyon ikili bir konu olarak kalması gereken bu sorunun çözüme kavuşturulabilmesi için kolaylaştırıcı hizmetlerde bulunmuştur. Komisyon'un, Dönem Başkanları Üçlüsü tarafından da desteklenen son altı aydaki yoğun çabalarıyla tarafların Eylül 2009'da siyasi bir anlaşmaya varmalarının önü açılmıştır. Komisyon Ekim'de katılım konferansında önemli sayıda faslı açılması ve geçici olarak kapanmasına yol açan son ilerlemeden memnuniyet duymaktadır. İkili konular katılım müzakerelerini yavaşlatmamalıdır.

Hırvatistan'ın yargı ve temel haklar alanlarında, özellikle yargının bağımsızlığı ve etkinliği, yolsuzlukla ve örgütlü suçlarla mücadele, mültecilerin iadesi dahil azınlık hakları ve savaş suçu yargılamaları hususlarında reform çabalarını hızlandırması gerekmektedir. Kamu yönetimi reformu özel dikkat gerektirmektedir. Hırvatistan, Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin (ICTY) önemli belgelere erişmesine ilişkin sorunun çözümü için Hırvatistan Hükümetinin gerekli tüm adımları atmasını sağlamalıdır. Komisyon, Hırvatistan'ın üyeliği için bir mali yardım paketi hazırlamaktadır. Hırvatistan'ın Topluluk mali araçlarının kontrolü ve yönetimi için gerekli araçları oluşturmaya yönelik çabalarını artırması gerekmektedir. Komisyon Konsey'e, Komisyon tarafından hazırlanan belgeler temelinde, Katılım Anlaşması'nın taslağının hazırlanması için ad-hoc bir teknik çalışma grubunun oluşturulmasını önerir.

¹ COM (2008) 674.

Hırvatistan'ın gerekli tüm ölçütleri yerine getirmesi durumunda, katılım müzakereleri, geçici düzenlemeler dahil, önümüzdeki yıl sonlandırılabilir.

Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti

Komisyon'un görüşünün⁴ kabul edilmesi ve 2005'te adaylık statüsünün elde edilmesinden bu yana Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti demokrasisinin işleyişini sağlamlaştırmış ve hukukun üstünlüğü ile temel haklara saygıyı garanti altına alan kurumların istikrarını sağlamıştır. Bu yöndeki çalışmanın sürdürülmesi gerekmektedir.

Ülke katılım ortaklığının⁵ temel önceliklerini büyük ölçüde ele almıştır. Mart ve Nisan 2009'daki başkanlık seçimleri ve yerel seçimler uluslararası standartlara büyük ölçüde uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Parlatentonun işleyişı, özellikle yeni Parlamento Kanunu ve Parlamento İç Tüzüğü'nün yürürlüğe girmesi sayesinde, iyileştirilmiştir. Polis Kanunu, özellikle bölgesel ve yerel emniyet amirlerinin atanmasıyla uygulamaya konulmuş, İçişleri Kanunu'nun kabul edilmesiyle polis reformu sürdürülmüştür. Yargı reformu stratejisinin yasamaya ilişkin bölümü tamamlanmıştır. Yeni mahkemeler ve yargı organları düzgün işlemektedir ve genel etkinlik artırılmıştır.

Siyasi Partilerin Finansmanına İlişkin değiştirilmiş Kanunun kabulüyle yasal çerçevenin güçlendirilmesi ve yolsuzluğa karşı mücadele veren kuruluşların kapasitelerinin geliştirilmesi yoluyla yolsuzlukla mücadelede önemli ilerleme kaydedilmiştir. Üst düzey yolsuzluk davalarının soruşturulması da bun9a katkıda bulunmuştur. Devlet memurluğu makamının yetkisinin artırılabilmesi amacıyla Devlet Memurları Kanunu değiştirilmiştir. Söz konusu kanun liyakata dayalı kariyer sistemine geçilmesi bakımından ilave bir adım teşkil etmektedir.

⁴ Komisyon (COM(2005) 562) ülkenin üyelik başvurusuna ilişkin Kasım 2005'te kabul edilen görüşünde aşağıdaki sonuca varmıştır: "Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti, istikrarlı kurumlarıyla, genel olarak hukukun üstünlüğünü ve temel haklara saygıyı garanti altına alan, işleyen bir demokrasidir. Ülke 2001 yılında bir İstikrar ve Ortaklık Anlaşması imzalamış ve o zamandan bu yana tatmin edici ölçüde ilgili yükümlölükleri genelde yerine getirmiştir. Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti, ülkedeki önemli siyasi ve güvenliğe ilişkin iyileştirmelere katkıda bulunan Ohrid Çerçeve Anlaşmasının yasamaya ilişkin gündemini başarılı bir şekilde uygulamaya koymuştur. Bu mevzuatın şimdi bütünüyle uygulanması gerekmektedir. Ülke bölgesel işbirliğine olan bağlılığını sürdürmektedir. Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti seçim süreci, polis reformu, yargı reformu ve yolsuzlukla mücadele alanlarında daha fazla çaba göstermelidir. Başarıyla yürütölen reformlarda elde edilen genel başarı temelinde, Komisyon ülkenin Kopenhag Avrupa Birliği Konseyi'nde 1993 yılında ve İstikrar ve Ortaklık Süreci'nde belirlenmiş siyasi kriterleri yerine getirmede başarılı addeder.

⁵ Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti ile katılım ortaklığının temel öncelikleri ("açılış kriterleri") aşağıda sunulmuştur:

- İstikrar ve Ortaklık Anlaşması ile üstlenilen tüm yükümlölüklerin düzgün bir şekilde uygulanmasını sağlamak.
- Demokratik kurumlar çerçevesinde, özellikle tüm siyasi partiler arasında görüş birliğinin sağlanmasını gerektiren alanlarda, yapıcı ve dahil edici bir diyalogun tesis edilmesini desteklemek.
- Polis Kanunu'nun etkili bir şekilde uygulanmasını sağlamak.
- Yolsuzluğa karşı yasanın uygulanmasında sürdürülebilir bir performans düzeyini yakalamak.
- Memur alımlarının ve kariyer geliştirmenin siyasi müdahalelere tabi olmamasını sağlamak, hakkaniyete dayalı kariyer sistemi geliştirmek ve devlet memurları kanununu bütünüyle uygulamak.
- İstihdam yaratılmasının önündeki engelleri kaldırmak ve özellikle gençler arasındaki ve uzun süreli işsizliği ele almak.
- Hukukun üstünlüğünün geliştirilmesi, düzenleyici ve denetleyici kuruluşların bağımsızlığının güçlendirilmesi, yasal süreçlerin hızlandırılması ve mülkiyet haklarının kayıt altına alınmasının sürdürülmesini sağlayarak genel iş çevrelerini desteklenmek.

İstihdam alanında, aktif emek piyasası tedbirleri hızlandırılmış ve denetleyici kuruluşların güçlendirilmesi dahil, özel sektör koşulları iyileştirilmiştir.

Ülke, İstikrar ve Ortaklık Anlaşmasına (İOA) ilişkin yükümlülüklerini yerine getirmektedir. Bu bağlamda, Komisyon, Ekim ayında, İOA'nın 5. Maddesine uygun olarak, Ortaklığın ikinci aşamasına geçilmesini teklif etmiştir.

Ülke ekonomik krizden etkilenmiş, ancak büyümede karşılaşılan yavaşlama istikrarlı bankacılık sektörü ve sürekli özel tüketim sayesinde hafifletilmiştir. Sağlam mali politika ve işsizlikle yapısal mücadele ekonominin rekabet gücünü artırabilecektir.

Yunanistan'la yaşanan isim sorunu çözümlenememiştir. Ülke sorunun çözümü amacıyla BM himayesinde yürütülen görüşmelere katılmaktadır. İyi komşuluk ilişkilerini olumsuz etkileyebilecek hareket ve açıklamalardan kaçınılması gerekmektedir. İsim sorununa BM himayesinde müzakereler yoluyla ve karşılıklı kabul görececek bir çözüm bulunması hususu dahil olmak üzere iyi komşuluk ilişkileri sürdürülmesi temel önemdedir.

Karadağ

Karadağ'da siyasi reformların sürdürülmesine ve Mart 2009'da yapılan parlamento seçimleri büyük ölçüde uluslararası standartlara uygun bir şekilde gerçekleştirilmiş olmasına rağmen, bazı eksikliklerin üzerine gidilmesi gerekmektedir. Yargı reformu alanında belirli ölçüde ilerleme kaydedilmiştir. Geçici Anlaşma'nın uygulanmasında genelde sorunsuz bir şekilde ilerleme sağlanmaktadır.

Karadağ ekonomik krizden etkilenmiştir ancak krizin etkisi iyi geçen turizm sezonu ve krize karşı alınan önlemler sayesinde hafifletilmiştir. Yapısal reformların sürdürülmesi rekabet gücünün artırılması açısından kilit önem taşımaktadır.

Karadağ Aralık 2008'de AB üyeliği için başvurmuştur ve Nisan 2009'da Konsey Komisyon'u görüş bildirmeye davet etmiştir. Görüş bildirilmesi için yürütülen hazırlıklar devam etmektedir. Karadağ, özellikle yargı reformu ve yolsuzlukla mücadele alanlarında, hukukun üstünlüğünün güçlendirilmesine yönelik somut sonuçlar alındığını göstermelidir.

Arnavutluk

Arnavutluk kilit siyasi reformlarda ilerleme kaydetmiştir. Temmuz 2009 parlamento seçimlerinde uluslararası standartlar büyük ölçüde karşılanmış olmakla birlikte bazı eksikliklerin giderilmesi için ilave çaba gerekmektedir. Bu yıl yürürlüğe giren İstikrar ve Ortaklık Anlaşması genelde sorunsuz olarak uygulanmaktadır.

Arnavutluk ekonomik krizden şimdiye kadar sınırlı ölçüde etkilenmiştir. Yapısal reformların sürdürülmesi ile altyapının iyileştirilmesi ülkenin rekabet gücünün artırılması amacıyla büyük önem taşımaktadır.

Arnavutluk Nisan 2009'da AB üyeliği için başvuruda bulunmuştur. Konsey, Temmuz 2009'da ülkedeki seçim süreci tamamlandığında üyelik başvurusuna yanıt verileceğini bildirmiştir. Komisyon, Konsey tarafından davet edildiğinde görüş bildirme çalışmalarına başlamak için hazırdır. Arnavutluk'un, özellikle hukukun üstünlüğü ve yolsuzlukla mücadele

ile kamu kurumlarının düzgün işleyişinin ve yargının bağımsızlığının sağlanması alanlarında ilerleme kaydetmesi gerekmektedir.

Bosna-Hersek

Bosna-Hersek'te Geçici Anlaşma genelde tatmin edici bir düzeyde uygulamaya konulmuştur. Bununla birlikte, ülkenin temel reform alanlarında kaydettiği ilerleme çok sınırlı kalmıştır. İç politika ortamı kötüleşmiş, kurumların düzgün işleyişinde zorluklarla karşılaşmış, kışkırtıcı konuşmalar devam etmiştir. Yüksek Temsilcilik Ofisi'nden kuvvetlendirilmiş AB mevcudiyetine geçilmesine ilişkin şartlar henüz tamamıyla yerine getirilmemiştir. Bu bağlamda, AB, Ofis ile AB Özel Temsilcisinin yetkisinin güçlendirilmesine ilişkin düzenlemeler yapılmasını kabul etmiş; Antlaşmalarla uyumlu olarak ve kurumsal dengeyi gözeterek AB Özel Temsilcisi ve Komisyon Delegasyonu Başkanı'nın aynı kişi olması hususunu değerlendirmektedir.

Bosna-Hersek'in temel reformlara acilen hız vermesi gerekmektedir. İlerleme kaydedilmek isteniyorsa, liderlik tarafından belirlenen ülkenin gidişatına ilişkin ortak bir vizyon ile Avrupa bütünleşmesine yönelik siyasi irade gerekmektedir. Bosna-Hersek, Yüksek Temsilcilik Ofisi'nin kapatılması amacıyla belirlenmiş koşulları da yerine getirmelidir. AB, Bosna Hersek'ten gelecek bir üyelik başvurusunu Yüksek Temsilcilik Ofisi'nin kapatılmasından önce değerlendirmeye alamayacaktır.

Bosna-Hersek'in, Komisyon'un aday ülke statüsü verilmesine ilişkin tavsiyede bulunmasından önce kurumlarının düzgün işleyebilmesine olanak tanıyacak anayasal çerçeveyi iyileştirmesi gerekmektedir. Ülke, özellikle AB'nin yasa ve kurallarını benimsemek, tamamlamak ve yürürlüğe koymak durumundadır. Komisyon Bosna-Hersek'e, daha fazla ertelemekten gerekli anayasal değişikliklere devam etmesi için çağrıda bulunur. Komisyon, üyelik sürecinde ilerleme sağlayabilmesi amacıyla, Bosna-Hersek'in Anayasanın değiştirilmesi ve diğer önemli reformların uygulaması yönündeki çabalarını desteklemeye hazırdır.

Bosna-Hersek, ekonomik krizden şiddetli bir şekilde etkilenmiştir ve mali yardım alabilmek için IMF'ye başvurmuştur. Ülkenin yapısal ekonomik reformlara yeniden başlaması ve güçlü bir kamu maliyesi sağlaması gerekmektedir.

Sırbistan

Sırbistan, AB'yle mevcut Geçici Anlaşma'nın hükümlerini bir çizelge oluşturmak suretiyle yerine getirmek ve Avrupa standartlarına uygun biçimde önemli reformlar gerçekleştirmek suretiyle, ülkeyi AB'ye daha da yakınlaştırmak yönündeki taahhüdünü yerine getirdiğini göstermiştir. Sırbistan ayrıca, Avrupa ile bütünleşmek için iddialı bir program uygulanması yönünde çaba göstermiştir. Sırbistan AB yolunda kaydadeğer ilerleme sağlayabilecek idari yeteneği haizdir. Bu yetenek, reformların sürdürülmesinde kullanılmalı ve hukukun üstünlüğünün teşvik edilmesi gibi öncelikli alanlarda somut sonuçlar alınması sağlanmalıdır.

Sırbistan ekonomik krizden şiddetli biçimde etkilenmiş ve mali yardım için IMF ile AB'ye başvurmuştur. Ülkenin ekonomik reformları hızlandırması ve kamu maliyesinde sürdürülebilirliği sağlaması gerekmektedir.

Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesiyle (ICTY) işbirliği daha da geliştirilmiş olmasına rağmen suçlanan Ratko Mladic ve Goran Hadzic henüz yakalanamamıştır. ICTY ile devam ettirilen işbirliği ve Sırbistan'ın Avrupa'yla bütünleşmeye ilişkin tazelenen taahhütleri ışığında Komisyon, AB'nin artık Geçici Anlaşmayı uygulayabileceği düşüncesindedir. Sırbistan, Kosova'nın bölgesel ticaret ve işbirliğine katılımında, daha yapıcı bir tavır sergilemelidir. EULEX ile işbirliği başlamıştır ancak mevcut çabalar özellikle Kosova'nın kuzeyindeki EULEX operasyonu açısından daha da güçlendirilmelidir.

Kosova

Kosova'da sağlanmış olan istikrar hala kırılgan durumdadır. Uluslararası mevcudiyetin yeniden şekillendirilmesini takiben, Kosova geneline konuşlanmış olan AB'nin EULEX misyonu tam anlamıyla operasyoneldir. EULEX'in konuşlanmasına kolaylık gösterilmiştir. EULEX'in mülkiyetine zarar verildiği son olaylar ise kaygı uyandırmaktadır. Kosova, EULEX'in faaliyetlerine devamlı destek sağlamalıdır. Kosova IMF'ye ve Dünya Bankası'na katılmıştır. Kosova önemli bazı yasal düzenlemeler yapmıştır. Nitekim, hukukun üstünlüğü, örgütlü suç ve yolsuzlukla mücadele, idari kapasitenin güçlendirilmesi, Sırp ve diğer azınlıkların korunması ve topluluklar arasında diyalogu ve uzlaşmayı geliştirme gibi konuları da içeren temel sorunlar hala mevcuttur. AB Kosova Sırplarının, Kosova kurumlarına ve Kasım ayındaki belediye seçimlerine katılmasını teşvik etmektedir. Kosova, bölgesel ticareti de kapsayan bölgesel işbirliğine yönelik yapıcı bir yaklaşım sergilemelidir.

2008 Bağışçılar Konferansının ardından Kosova, önemli ölçüde artan mali yardımlardan yararlanmaktadır. IPA aracılığıyla, Kosova'ya 2007-2011 dönemi için yaklaşık 500 milyon Avro tahsis edilmiştir. Kosova, ekonomik krizden orta derecede etkilenmiştir. Kosova makamlarının mali disiplin, kamu harcaması ve ekonomik ve sosyal politika reformlarıyla ilgili taahhütleri yerine getirmesi önem taşımaktadır.

AB, bölgedeki Avrupa perspektifiyle de uyum içinde, açık bir Avrupa perspektifi aracılığıyla Kosova'nın ekonomik ve siyasi gelişimini desteklemektedir. Yaşam koşullarının iyileştirilmesi Kosova halkının refahı ve bölgenin genelindeki istikrar için önem taşımaktadır. Bu arka planda ve 2008 Genişleme Stratejisi ve Aralık 2008 Konsey sonuçları uyarınca Komisyon, mevcut Strateji Belgesiyle paralel olarak, "Kosova – Avrupa Perspektifini Tamamlama" başlıklı Bildirimi onaylamıştır. Bu çalışma Kosova'nın siyasi ve sosyo-ekonomik gelişimi için seferber edilebilecek Topluluk araçlarını belirlemektedir. Bu çalışma, özellikle, Kosova vatandaşlarını AB'ye daha da yakınlaştırmayı amaçlayan, vize serbestliği perspektifi içeren bir vize diyalogu da dahil, planlı bir yaklaşım sunmaktadır. Ayrıca Komisyon özerk ticaret önlemlerini genişletmeyi önermektedir. Kosova'nın gerekli şartları yerine getirmesi halinde, bir ticaret anlaşması için müzakere direktifleri önerecektir.

Türkiye

Türkiye, AB katılım sürecine yönelik taahhüdünü beyan etmeyi sürdürmüştür. Yerel seçimler özgür ve adil biçimde gerçekleştirilmiştir. Yargı reformu stratejisi ve eylem planının kabul edilmesiyle yargı, sivil-ordu ilişkileri ve kültürel haklar alanında olumlu adımlar atılmıştır. Özellikle, sivil mahkemelerin barış zamanında askeri personeli yargılamasını mümkün kılmak amacıyla Meclis yasa değişikliğine gitmiştir. Hükümet, Kürt meselesini ele almak amacıyla geniş çaplı bir tartışma açmış ve devlet televizyonu tamamen Kürtçe yayın yapan bir kanal başlatmıştır.

Katılım müzakereleri bağlamında, ilave fasıllar açılmıştır. Türkiye, Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Ulusal Programı kabul etmiştir. Zamanının tamamını konuya ayıracak bir Başmüzakereci atanması, Hükümetin AB'yle ilgili reformları yönlendirmesine yardımcı olmalıdır. Katılım müzakereleri, Türkiye'nin fasılların açılmasında daha fazla ilerlemeye olanak sağlayacak açılış kriterlerini karşılama yönündeki çabalarını hızlandırması gereken daha zorlu bir döneme ulaşırken, bu daha da önem taşımaktadır.

Türkiye ekonomik krizden kuvvetli bir biçimde etkilenmiş fakat bu etki sağlam bir bankacılık sistemi ve krize karşı alınan önlemlerle yumuşatılmıştır. İhtiyatlı bir maliye politikasıyla birlikte yapısal reformların devamı rekabet gücünün daha da geliştirmesi için temel bir unsurdur.

Suç şebekesi olduğu iddia edilen Ergenekon'a ilişkin soruşturma, askeri yetkilileri ve milliyetçi kesimleri de içeren ciddi cezai suçlamalara yol açmıştır. Bu dava Türkiye için demokratik kurumlarının düzgün bir şekilde çalışması ile hukukun üstünlüğüne olan güveni artırmak açılarından bir fırsat teşkil etmektedir. Bu bağlamdaki, sanık hakları başta olmak üzere hukukun gereklerine saygı gösterilmesi önem taşımaktadır.

Reformların hızı mevcut aşamada ciddi şekilde artırılmalıdır. İfade özgürlüğü, basın özgürlüğü, din özgürlüğü, sendika hakları, ordu üzerinde sivil denetim ve kadın hakları ve cinsiyet eşitliği gibi bazı alanlarda endişeler mevcuttur. İşkenceye ve kötü muameleye karışmış kişilerin cezasız kalmaması hususunda ise daha çok çaba sarf edilmelidir. Kürt meselesinde Hükümet tarafından alınan inisiyatif, kökeninin önemi olmaksızın bütün Türk vatandaşlarına tüm hak ve özgürlükleri sağlamalı ve güney doğudaki durumu gözle görünür şekilde iyileştirmelidir. Siyasi partiler arasında daha iyi bir diyalog, anayasa reformunu da içeren reform sürecinde daha yararlı olacaktır.

Türkiye, Kıbrıs sorununda kapsamlı bir çözüme ulaşmak amacıyla Kıbrıs Rum ve Kıbrıs Türk toplumlarının liderleri arasında BM gözetiminde devam eden müzakerelere destek beyan etmiştir. Ancak, Kıbrıs Cumhuriyeti'yle ikili ilişkilerin normalleştirilmesi yönünde bir ilerleme kaydedilmemiştir. Türkiye, Ortaklık Anlaşmasına Ek Protokolü tam anlamıyla uygulamaya koymamış ve Kıbrıs'la doğrudan ulaştırma yollarındaki kısıtlamalar da dahil malların serbest dolaşımına yönelik engelleri kaldırmamıştır. Türkiye'nin Ek Protokolü ayrımcılık yapmadan tam anlamıyla uygulama yükümlülüğünü yerine getirmesi ve Kıbrıs Cumhuriyeti'yle ikili ilişkilerin normalleştirilmesi yönünde ilerleme kaydetmesi ivedilik taşımaktadır. 11 Aralık 2006 tarihli Konsey Sonuçları uyarınca, AB 21 Eylül 2005 Deklarasyonu'nun kapsadığı konularda kaydedilen ilerlemeleri gözden geçirmeye ve izlemeye devam edecektir.

Yunan adaları üzerindeki uçuşlar da dahil, hava sahasının Türkiye tarafından sürekli olarak ihlal edilmesi konusunda Yunanistan tarafından, kaydadeğer sayıda resmi şikâyetle bulunulmuştur.

İyi komşuluk ilişkileri kilit önem taşımaya devam etmektedir.

Türkiye, bölgesel güvenlik ve medeniyetlerarası diyalogun geliştirilmesinde kilit rol oynamaktadır. Türkiye, Güney Kafkaslar, Ortadoğu ve diğer bölgelerde istikrara katkı sağlamak amacıyla inisiyatifler üstlenmiştir. Bir dizi AB barışı koruma operasyonuna katılmaktadır. Ermenistan ile ilişkilerin normalleştirilmesini teminen ilişkilerin normalleşmesine yönelik protokollerin Ekim 2009'da imzalanmalarıyla sonuçlanan

kaydadeğer diplomatik gayretler sarfedilmiştir. Bu protokollerin her iki ülke tarafından hızlıca onaylanmaları önem taşımaktadır.

Temmuz 2009'da Türkiye, Nabucco doğalgaz hattına ilişkin Hükümetlerarası Anlaşma'yı imzalamıştır. Bu proje AB, Türkiye ve bölgedeki diğer devletler arasında daha yakın enerji işbirliği ile enerji kaynaklarının çeşitlendirilmesine yönelik önemli bir stratejik adımdır. Özellikle Nabucco Hükümetlerarası Anlaşma'nın bir an önce uygulamaya konulması suretiyle Güney Gaz Koridoru'nun zamanlıca tamamlanması AB'nin en önemli enerji güvenliği önceliği olmaya devam etmektedir.

AB katılım süreci, Türkiye'nin reformları sürdürmesi, demokrasi ve insan haklarını güçlendirmesi ve ülkeyi daha da modernleştirmesi için güçlü bir teşvik teşkil etmektedir. Türkiye'de reformların hızı bu süreci ilerletecek kilit mülhaza olmaya devam etmektedir.

4.2. İzlanda

İzlanda 16 Temmuz 2009'da AB'ye üyelik için başvurmuş ve Konsey 27 Temmuz'da Komisyonu görüşünü hazırlamaya davet etmiştir. İzlanda'nın başvurusu, titiz ve adil koşulluluğu sağlayan Antlaşma hükümleri, 1993 Kopenhag AB Konseyi'nde tanımlanan kriterler ve genişlemeyle ilgili 2006'da yenilenmiş uzlaşısı doğrultusunda değerlendirilecektir.

İzlanda, köklü bir demokrasidir. Küresel ekonomik ve mali krizden ciddi biçimde etkilenmiştir. İzlanda, Avrupa Ekonomik Alanına üyeliği sayesinde iç pazarla büyük oranda bütünleşmiş durumdadır. Ayrıca, Schengen alanı üyesidir. İzlanda, AB için Kuzey boyutu çerçevesinde ve gelişen Kuzey Kutbu politikası ışığında önemli bir ortaktır. Komisyon görüşlerinde bu önemli faktörleri göz önüne alacaktır. İzlanda'nın EEA kapsamındaki yükümlülükleri yerine getirme sicili, Komisyon değerlendirmesinin temel unsurlardan birini oluşturacaktır. Komisyon IPA Tüzüğü'ne, İzlanda'yı yararlanıcı ülke yapacak bir değişiklik hazırlamaktadır.

5. SONUÇLAR VE TAVSİYELER

Yukarıdaki analiz temelinde, Komisyon aşağıdaki **sonuç** ve **tavsiyeleri** bildirir:

1. Katılım süreci, genişleme kapsamındaki ülkelerdeki siyasi ve ekonomik reform süreçleri için güçlü bir teşvik sağlamakta ve Avrupa'daki barış ve istikrarı güçlendirmektedir. Kabul edilen ilkeler ve koşullar ile genişlemeye ilişkin yenilenmiş uzlaşa temelinde genişleme sürecinin ivmesini korumak, AB'nin çıkarlarına hizmet etmektedir.
2. Genişleme kapsamındaki ülkeler küresel ekonomik durgunluğun etkilerinden kurtulamamışlardır. AB, krizin etkisini hafifletme ve sağlam bir yenilenme hazırlığı yapmaları için bu ülkelere yardımda bulunmaktadır. AB bağlantılı reformların uygulanması bu süreci desteklemektedir.
3. Hukukun üstünlüğü, özellikle de yolsuzluk ve organize suçlarla mücadele, ancak idari kapasitelerin güçlendirilmesi de, genişleme kapsamındaki ülkelerde önemli bir zorluk teşkil etmeye devam etmektedir. Komisyon bu çabalarında anılan ülkeleri desteklemek amacıyla genişleme sürecinin tüm araçlarını kullanmaya devam edecektir. İfade ve basın özgürlüğünü etkileyen sorunların öncelikli olarak çözülmesi gerekmektedir.
4. İkili konular katılım sürecini engellememelidir. İkili ihtilaflar iyi komşuluk ilkesi ve AB'nin genel çıkarları çerçevesinde çözüm bulma sorumluluğu taşıyan ilgili taraflarca çözülmelidir.
5. Güneydoğu Avrupa'da işbirliği, süreci daha fazla sahiplenilen bölge ülkeleriyle gelişmiştir. Bununla birlikte, bölgesel yapıların ve girişimlerin etkinliği artırılmalıdır. Kosova konusundaki anlaşmazlıklar bölgesel işbirliğine engel olmamalıdır.
6. Komisyon'un teklifi temelinde Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti, Karadağ ve Sırbistan için 2010 yılının başında vizesiz rejimin kurulması, reformların vatandaşlar için somut kazanımlar sağladığını bir göstergesi olacaktır. Komisyon, yol haritalarında öngörülen koşulları sağladıkları takdirde, 2010 yılının ortalarında Arnavutluk ve Bosna-Hersek için önerilerini sunacaktır. Kişilerin serbest dolaşımı ve özellikle gençler ve öğrenciler arasındaki değişimler, Kosova'nın yaşayabilir ekonomik yapılar kurmasına yardımcı olmak bakımından temel önemdedir. Bu çerçevede, vize kolaylıklarının teşvikine devam edilmeli, gerekli reformlar yapıldığında ve koşullar yerine getirildiğinde Kosova için nihai hedefi vize serbestisinin uygulamaya konulması olan bir süreç başlatılmalıdır.
7. Hırvatistan katılım müzakerelerinde öngörülen açılış kriterlerini yerine getirme konusunda iyi ilerleme kaydetmiştir. Bu gelişme, Slovenya ve Hırvatistan arasındaki sınır sorununun haline ilişkin Eylül 2009'daki siyasi anlaşmayı izleyen Ekim 2009 Katılım Konferansı'nda not edilmiştir. Bu, katılım müzakerelerine hız veren önemli bir adımdır. Hırvatistan, özellikle yargı ve kamu idaresi, yolsuzluk ve örgütlü suçla mücadele, mülteci

dönüşleri dahil azınlık hakları, savaş suçlarının yargılanması konularında reform çabalarını devam ettirmelidir. Hırvatistan, Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi (EYUCM) için belgelere erişim konusunu çözüme ulaştırmalıdır. Hırvatistan, kalan tüm koşulları yerine getirdiği takdirde, katılım müzakereleri önümüzdeki yıl sonuçlandırılabilir.

8. Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti, katılım ortaklığının temel önceliklerini büyük ölçüde yerine getirmiştir. Bu çerçevede ve reformların genel ilerleme durumu göz önüne alındığında, Komisyon ülkenin, 1993'te gerçekleştirilen Kopenhag Avrupa Konseyi ile İstikrar ve Ortaklık Süreci'nde öngörülen siyasi kriterleri yeterli ölçüde yerine getirdiğini mütalaa etmektedir. Ülke, işleyen pazar ekonomisi olma yolunda önemli bir aşama kaydetmiş, üyelik yükümlülüklerini yerine getirme kabiliyetiyle ilgili birçok alanda ilerleme göstermiştir.

Yukarıdaki mülahazalar ışığında ve Avrupa Konseyi'nin Aralık 2005 ve Aralık 2006 kararları dikkate alındığında, Komisyon, Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti ile AB'ye katılım müzakerelerinin açılmasını tavsiye etmektedir.

İsim sorununa BM çatısı altında müzakere edilmiş ve karşılıklı mutabakat sağlanmış bir çözüm dahil olmak üzere iyi komşuluk ilişkilerinin sürdürülmesi önemini korumaktadır.

9. Karadağ, Aralık 2008'de AB'ye üyelik başvurusunda bulunmuş ve Konsey Nisan 2009'da, görüşünü bildirmesi için Komisyon'a çağrıda bulunmuştur. Parlamento seçimleri hemen tüm uluslararası standartları karşılamıştır, ancak bazı eksiklikler devam etmektedir. İdari kapasitenin güçlendirilmesi ve hukukun üstünlüğünün pekiştirilmesi Karadağ için önemli zorlukları oluşturmaya devam etmektedir.
10. Arnavutluk 2009 Nisan ayında AB üyeliği için başvurmuştur ve Komisyon, Konsey'in talep etmesi halinde, bu konudaki görüşünü oluşturmaya hazır durumdadır. Parlamento seçimleri uluslararası standartların çoğunu karşılamakla beraber gelecekteki seçimlerde ele alınması gereken bazı eksiklikler devam etmektedir. Hukukun üstünlüğünün güçlendirilmesi ve devlet kurumlarının sorunsuz işlemesinin sağlanması önemli zorluklar olarak devam etmektedir.
11. Bosna Hersek'in kilit reformları acilen hızlandırması gerekmektedir. İlerleme kaydedilecek ise, ülkeye liderliği tarafından herkesçe paylaşılan genel bir yön verilmesi ve Avrupa bütünleşmesi gerekliliklerinin karşılanması için siyasi irade gösterilmesi gereklidir. Bosna Hersek'in, Yüksek Temsilcilik Ofisinin kapatılabilmesi için belirlenmiş şartları da sağlaması gerekmektedir. Avrupa Birliği, Yüksek Temsilcilik Ofisi kapatılana kadar Bosna Hersek tarafından yapılacak bir üyelik başvurusunu değerlendirmeye alamayacaktır. Bosna Hersek, Komisyon'un kendisine aday ülke statüsü vermesini önermesinden önce kurumlarının etkin bir şekilde işlemesine izin verecek şekilde Anayasal çerçevesini reforme etmesi gerekmektedir. Ülke, özellikle AB'nin kanun ve

kurallarını kabul edecek, uygulamaya koyacak ve bunların uygulanmasını sağlayacak bir konumda olmalıdır.

12. Sırbistan uzun yıllardır, AB ile yaptığı Geçici Anlaşma'nın hükümlerini uygulamak ve Avrupa standartları ile uyumlu hale gelmek için bazı kilit siyasi reformları gerçekleştirmek suretiyle AB bütünleşmesine olan bağlılığını göstermiştir. Sırbistan'ın Eski Yugoslavya Savaş Suçları Mahkemesi ile sürdürdüğü devamlı işbirliği ve Avrupa bütünleşmesi sürecine yenilenen bağlılığı dikkate alındığında, Komisyon, Geçici Anlaşmanın AB tarafından uygulamaya konulması zamanının geldiği düşüncesindedir. Hukukun üstünlüğünün güçlendirilmesi ve ekonomik reformlara hız kazandırılması önem taşımaya devam etmektedir. Sırbistan'ın, Kosova'nın bölgesel ticaret ve işbirliğine katılımında daha yapıcı bir yaklaşım sergilemesi gerekmektedir. EULEX hukukun üstünlüğü misyonu ile işbirliği başlamıştır, ancak EULEX'in özellikle Kosova'nın kuzeyinde faaliyeti konusunda daha fazla çabanın gösterilmesi gerekmektedir.
13. Kosova'da istikrar sağlanmıştır, ancak kırılganlığı sürmektedir. AB'nin hukukun üstünlüğü misyonu EULEX Kosova'nın genelinde konuşlanmış olup tamamen işlevsel haldedir. Kosova, hukukun üstünlüğü, yolsuzluk ve örgütlü suçla mücadele, yönetim kapasitesinin artırılması, Sırp ve diğer azınlıkların korunması ile topluluklar arası diyalog ve uzlaşının güçlendirilmesi dahil önemli sınavlarla karşı karşıyadır. Kosova'nın bölgesel işbirliğine yapıcı bir yaklaşım içinde olması ve EULEX'in çalışmalarına devamlı destek sağlaması gerekmektedir. Komisyon, Topluluk araçlarının Kosova'nın özellikle vize ve ticaret gibi alanlarda olmak üzere daha fazla siyasi ve sosyo-ekonomik gelişme sağlaması için teşvik edilmesi ve bölgenin Avrupa perspektifi doğrultusunda İstikrar ve Ortaklık Süreci çerçevesinde AB ile bütünleşmede gelişme sağlanması açısından çeşitli önerilerde bulunmaktadır. Ticaret alanında, Komisyon otonom ticaret önlemlerinin genişletilmesini önermektedir ve Kosova ilgili şartları karşıladığında, bir ticaret anlaşmasının müzakere edilmesine ilişkin direktifler önerecektir.
14. Türkiye'nin başlamış olan, yenilenen siyasi reform çabaları üzerine inşa etmesi gerekmektedir. Katılım müzakereleri, Türkiye'nin ilgili koşulları karşılamada çabalarını hızlandırmasını gerektiren daha zor bir aşamaya ulaşmıştır. AB katılım süreci demokrasi ve insan haklarını güçlendirmesi, ülkeyi daha modern hale getirmesi ve AB'ye daha fazla yakınlaştırması için Türkiye'ye güçlü bir teşvik sağlamaktadır. Türkiye bölgesel güvenlik, enerji arzı ve medeniyetler arası diyalogun güçlendirilmesinde kilit önemde bir rol oynamaktadır. Ermenistan'la ilişkileri normalleştirilmesine yönelik olarak Ekim 2009'da ilişkilerin normalleşmesine ilişkin protokollere atılan tarihi imzalarla sonuçlanan önemli diplomatik çabalar sarfedilmiştir. Türkiye'nin Ek Protokolü ayrımcılık yapmadan, tam anlamıyla uygulama yükümlülüğünü yerine getirmesi ve Kıbrıs Cumhuriyeti'yle ikili ilişkilerin normalleştirilmesi yönünde ilerleme kaydetmesi gerekmektedir. 11 Aralık 2006 tarihli Konsey Sonuçları uyarınca, AB 21 Eylül 2005 Deklarasyonu'nun kapsadığı konularda kaydedilen ilerlemeleri gözden geçirmeye ve izlemeye devam edecektir. İyi komşuluk ilişkileri kilit önem taşımaya devam etmektedir.

15. Kıbrıs konusuna ilişkin olarak, Kıbrıs Rum ile Kıbrıs Türk toplumlarının liderleri BM himayesinde kapsamlı bir çözüme yönelik müzakerelerin belirleyici bir aşamasına girmektedirler. Komisyon bu çabaları desteklemektedir ve AB yetkisi dahilindeki konularda teknik tavsiyeler vermeye hazırdır. Her iki lideri çözüm görüşmelerini bir an önce başarıyla sonuçlandırmaya yönelik çabalarını güçlendirmeye ve Türkiye'yi böyle bir kapsamlı çözüme somut anlamda katkıda bulunmaya çağırır.
16. İzlanda AB üyeliği başvurusunda bulunmuştur ve Komisyon Konsey tarafından talep edilen görüşünü hazırlamaktadır. İzlanda'nın başvurusu, Antlaşma'da belirtilen ilkeler, 1993 Kopenhag Avrupa Konseyi kriterleri ve Aralık 2006 Avrupa Konseyi genişleme için yenilenmiş uzlaşısı hakkındaki sonuçları uyarınca değerlendirilecektir. İzlanda, Avrupa Ekonomik Bölgesi ve Schengen üyelikleri dolayısıyla birçok alanda AB ile güçlü şekilde bütünleşmiştir.
17. Genişlemede kamuoyu desteği büyük önem taşımaktadır. Üye devletlerdeki, ortak ülkelerdeki ve AB kurumlarındaki yetkililerin, AB'nin genişleme politikasına yönelik kamuoyu anlayışını geliştirmeleri önem taşımaktadır.

EK

Arnavutluk, Bosna Hersek, Hırvatistan, eski Yugoslavya Makedonya Cumhuriyeti, Karadağ, Sırbistan, Kosova, Türkiye'ye ilişkin Sonuçlar

Türkiye

Türkiye, **siyasi kriterleri** yeterli derecede karşılamaya devam etmektedir. Yerel seçimler özgür ve adil şekilde gerçekleşmiştir. Yargı, sivil-asker ilişkileri ve kültürel haklar alanında bir miktar ilerleme kaydedilmiştir. Hükümet, Kürt meselesini ele almak amacıyla siyasi partiler ve sivil toplumla geniş katılımlı bir istişare süreci başlatmıştır. Bununla birlikte, siyasi kriterlerle ilgili pek çok alanda -özellikle temel haklar- ve anayasal reformlarda daha fazla çaba gerekmektedir.

Demokrasi ve hukukun üstünlüğüyle ilgili olarak, suç şebekesi olduğu iddia edilen Ergenekon'a ilişkin soruşturma, diğerlerinin yanı sıra askeri yetkilileri de kapsayan ciddi iddianamelere yol açmıştır. Bu dava Türkiye için demokratik kurumlarının düzgün bir şekilde çalışması ve hukukun üstünlüğüne olan güveni artırmak açısından bir fırsat teşkil etmektedir. Bununla birlikte, sanık hakları başta olmak üzere hukukun gereklerine saygı gösterilmesi önem taşımaktadır. Hükümet, AB bağlantılı reformlara olan taahhüdünü yinelemiş, zamanının tamamını konuya ayıracak bir Başmüzakereci atamış ve Avrupa Birliği müktesebatının üstlenilmesine İlişkin Ulusal Programı onaylamıştır. Ancak, siyasi partiler arası diyalog ve uzlaşma ruhu eksikliği, reformların sürekliliğine zarar vermektedir. Türkiye'nin hala siyasi partilere ilişkin mevzuatını Avrupa standartlarına getirmesi gerekmektedir.

Kamu yönetimi reformuyla ilgili olarak, devlet memurluğunun modernizasyonu başta olmak üzere daha fazla kayda değer çaba gerekmektedir. Kırtasiyeciliğin azaltılması ve idari basitleştirmenin desteklenmesinin yanı sıra profesyonel, bağımsız, hesap verebilir, şeffaf ve liyakat temelli devlet memurluğunun geliştirilmesi temel öncelikleri oluşturmaktadır.

Güvenlik güçlerinin sivil denetimi hakkında, özellikle askeri mahkemelerin yargı alanlarının kısıtlanması bağlamında bir miktar ilerleme kaydedilmiştir. Bununla birlikte üst rütbeli bazı silahlı kuvvetler mensupları, görev alanları dışındaki konular hakkında açıklamalarda bulunmaya devam etmişlerdir. Meclis savunma harcamaları üzerinde tam bir gözetim sağlamalıdır. Ergenekon soruşturmasıyla ortaya çıkan ve askeri personelin Hükümet karşıtı eylemlere karıştığı iddiası ciddi kaygılara yol açmaktadır.

Yargı alanında, Hükümetin tüm paydaşlarla istişarelerin ardından kabul ettiği yargı reformu olumlu bir adımı teşkil etmektedir. Personel sayısı ve finansmanı artırma yönündeki önlemler de olumlu görülmektedir. Ancak bu çabalar devam ettirilmelidir ve Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun oluşumu ile bölgesel temyiz mahkemelerinin tesisi gibi yargının bağımsızlığı, tarafsızlığı ve etkinliğiyle ilgili konularda endişeler devam etmektedir.

Yolsuzluğu önlemeye yönelik yasal çerçeve iyileştirilmiştir. Bununla birlikte, yolsuzluk çoğu alanda yaygın olarak devam etmektedir. Türkiye, yolsuzluğa karşı bir strateji tamamlamalı ve soruşturmaları, suçlamaları, yargılamaları ve mahkûmiyetleri kaydedecek bir çizelge geliştirmelidir.

İnsan hakları ve azınlıkların korunması hakkında bir miktar ilerleme yaşanmıştır ancak hala ciddi çabalar gerekmektedir. *Uluslararası insan hakları hukukuna riayet* bağlamında bir miktar ilerleme kaydedilmiştir. Bununla birlikte, BM İşkenceyle Mücadele Sözleşmesinin Ek İhtiyari Protokolü'nün henüz onaylanmamış ve yasal düzenlemeler gerektiren Avrupa İnsan

Hakları Mahkemesinin (ECtHR) bazı kararları henüz uygulanmaya konulmamış durumdadır. İnsan haklarını teşvik eden ve güçlendiren kurumsal çerçevenin kuvvetlendirilmesi gerekmektedir. Ombudsman kurumu hala oluşturulmamıştır.

Türk yasal çerçevesi *işkence ve kötü muameleyle* ilgili kapsamlı önlemler içermekteyken, bunları uygulama çabaları ve Hükümetin sıfır hoşgörü politikasını hayata geçirmesi sınırlı şekilde kalmıştır. İşkence ve kötü muamele suçlamaları ve bunları yapanların cezasız kalmaları hala büyük endişe kaynağıdır. Bu alandaki ilerlemeyi doğru şekilde değerlendirmek için Türk makamlarının Avrupa Konseyi İşkenceyi Önleme Komitesi'nin raporunun yayınlanmasına ivedilikle izin vermesi yardımcı olabilecektir.

Cezaevleriyle ilgili olarak, altyapı ve eğitim ile ek personel alımında bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Ancak, aşırı kalabalık ve yüksek orandaki mahkeme öncesi gözaltıları çözülmesi gereken hususlar olarak mevcudiyetlerini sürdürmektedir.

Türk Ceza Kanunu'nun 301. Maddesi, *ifade özgürlüğünü* kısıtlamak için artık sistematik biçimde kullanılmamaktadır. Bununla birlikte, Ceza Kanunu'nun diğer bazı maddeleri temelinde yargılanmalar ve mahkûmiyetler bulunmaktadır. Türk hukuku, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) ve AİHM içtihadına uygun olarak ifade özgürlüğü için yeterli ölçüde güvence sağlayamamaktadır. Medya üzerindeki siyasi baskılar ve yasal belirsizlikler pratikte basın özgürlüğünün uygulanmasını etkilemektedir.

Örgütlenme özgürlüğü hakkında, yasal çerçeve büyük oranda Avrupa standartlarıyla uyumlu halde bulunmaktadır. Ancak uygulamada önemli derecede ilerleme kaydedilmelidir; dernekler bazı durumlarda dava konusu da olan, faaliyetlerinin orantısız şekilde incelenmesiyle karşı karşıya kalabilmektedir.

Dini özgürlükler hakkında, Vakıflar Kanunu'nun uygulaması sorunsuz olmuştur. Hükümet Alevi ve gayrimüslim dini topluluklarla bir diyalog içersindedir. Ancak, kendilerine özgü sorunlar hala çözüm beklemektedir. Vakıflar Kanunu el koyulan, üçüncü şahıslara satılan veya yeni kanunun kabul edilmesinden önce alınan gayrimenkullerle ilgili konulara ilişkin düzenlemeler içermemektedir. Azınlık dinlerine saldırılar hala meydana gelmektedir. Tüm gayrimüslim dini toplulukların ve Alevilerin din adamlarının eğitimi konusunu da dâhil olmak üzere kanunsuz engellerle karşılaşmadan faaliyette bulunabilmeleri için, AİHS ile uyumlu bir yasal çerçevenin oluşturulması gerekmektedir. Din özgürlüğüne tam anlamıyla saygılı olmaya olanak tanıyacak ortamı yaratmak amacıyla daha fazla çaba sarf edilmesi gerekmektedir.

Kadın hakları ve cinsiyet eşitliğini teminat altına alan genel yasal çerçeve büyük ölçüde mevcuttur. Ancak, siyasi güç ve eğitime erişim bakımından yasal çerçevenin fiiliyata geçirilmesi ve ekonomik hayata katılım ve fırsatlar bakımından kadın ile erkek arasındaki farkın kapatılması için daha fazla çaba gösterilmesi gerekmektedir. Aile içi şiddet, töre cinayetleri ve erken yaşta ve zorla yapılan evlilikler ülkenin bazı bölgelerinde ciddi sorunlar olarak kalmaya devam etmektedir. Hem kadınlar hem de erkekler için, kadın hakları ve cinsiyet eşitliği konularında daha fazla eğitim ve bilinçlendirmeye ihtiyaç duyulmaktadır.

İdari kapasite, sağlık, eğitim, çocuk yargı sistemi ve çocuk işçiliği dahil olmak üzere, *çocuk haklarına* ilişkin tüm alanlarda yürütülmekte olan çalışmaların kuvvetlendirilmesi gerekmektedir. Terörle Mücadele Yasası bağlamında yetişkin olarak yargılanan çocukların davaları ve orantısız cezalarla yüz yüze kalmaları ciddi kaygı uyandırmaktadır.

Özellikle örgütlenme, grev ve toplu görüşmelerde bulunma hakları olmak üzere, *sendika haklarının* AB standartları ve ilgili Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Sözleşmeleriyle uyumlu şekilde tam olarak güvence altına alınabilmesi için yeni mevzuat ihtiyacı devam etmektedir.

Azınlık haklarına ilişkin durum değişmemiştir. Özellikle Kürtçe yayın yapan ulusal bir televizyon kanalı kurulması olmak üzere *kültürel haklara* ilişkin bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Ancak, bilhassa özel televizyon ve radyo kanallarında Türkçe dışındaki dillerde yayın yapılması ve bu dillerin siyasi hayatta, eğitimde ve kamu hizmetlerine erişimde kullanılmasında kısıtlamalar devam etmektedir. Türkçe dışındaki dillerin kullanılmasına ilişkin hukuki çerçeve kısıtlayıcı yoruma olanak vermekte ve uygulamada tutarsızlık görülmektedir. Sıklıkla ayrımcı muameleye maruz kalan *Romanların* durumuna ilişkin olarak herhangi bir ilerleme kaydedilmemiştir. Alternatif konut sağlanmadan Roman mahallelerinin yıkımına devam edilmektedir.

Doğu ve Güneydoğu bağlamında, Hükümet Kürt meselesi hakkında kültürel, siyasi ve ekonomik konuları içeren geniş kapsamlı bir tartışma başlatmıştır. Bu tartışmayı somut tedbirlerin takip etmesi önem taşımaktadır. Suriye sınırının mayınlardan temizlenmesi için bir kanun çıkarılması başka bir olumlu gelişmedir. Ancak, Terörle Mücadele Yasasının geniş bir şekilde yorumlanması temel haklardan yararlanılmasında kısıtlamalara yol açmıştır. Koruculuk sisteminin kaldırılması halen gerçekleştirilmemiştir.

AB terör örgütleri listesinde yer alan PKK'nın terör saldırıları devam etmiş ve birçok can kaybına yol açmıştır.

Yerlerinden edilmiş kişilere tazminat ödenmeye devam edilmiştir. Ancak, Hükümetin yerlerinden edilmiş kişiler konusunu ele alan genel bir ulusal stratejisi bulunmamaktadır. Hükümet, yerlerinden edilmiş kişilerin ihtiyaçlarının ele alınması için çabalarını artırmalıdır.

Bölgesel konular ve uluslararası yükümlülükler konusunda, Türkiye *Kıbrıs sorununa* BM himayesinde devam eden müzakerelerle kapsamlı bir çözüm bulunmasına yönelik destek verdiğini beyan etmiştir. Buna karşılık, Kıbrıs Cumhuriyetiyle ikili ilişkilerin normalleştirilmesine yönelik olarak ilerleme kaydedilmemiştir. Türkiye, Ortaklık Anlaşmasına Ek Protokolü tümüyle uygulamamış ve Kıbrıs ile doğrudan ulaştırma bağlantıları üzerindeki kısıtlamalar da dahil olmak üzere malların serbest dolaşımının önündeki tüm engelleri kaldırmamıştır.

Yunanistan'la ilişkiler konusunda, ilave istikşafi görüşmeler gerçekleştirilmiş ancak sınır anlaşmazlıkları konusunda bir anlaşmaya varılamamıştır. Yeni güven artırıcı önlemler alınmasına yönelik adımlar atılmıştır. Yunan adaları üzerindeki uçuşlar da dahil, hava sahasının Türkiye tarafından sürekli olarak ihlal edilmesi konusunda Yunanistan tarafından, kaydadeğer sayıda resmi şikâyetle bulunulmuştur. *Bulgaristan'la ilişkiler* olumlu seyretmektedir. İyi komşuluk ilişkileri kilit önem taşımaya devam etmektedir.

Türkiye *Batı Balkanlarda* olumlu bir rol oynamaya devam etmektedir.

Haziran 2009'dan itibaren, Türkiye, Güney Doğu Avrupa İşbirliği Süreci Dönem Başkanlığını yürütmektedir.

Dış ve iç talebin düşmesiyle Türkiye **ekonomisi**, özellikle de yatırımlar anlamında, daralmıştır. Ancak, önceki yapısal reformlar ve konjonktürel önlemlerin de sayesinde krizin etkisi reel sektörle sınırlı kalmıştır. Makroekonomik istikrar büyük oranda korunmuştur. Esas

olarak, enerji girdilerinden ve önceki hareketli ekonomik faaliyetten kaynaklanan baskıların azalması sebebiyle enflasyon önemli ölçüde düşmüştür. İşsizlik önemli ölçüde artış göstermiştir. Zor bir ekonomik ortamda, özellikle 2009 yılının ilk yarısında yapısal reform süreci bir miktar hız kesmiştir. Güvenilir mali planların ve dayanak noktalarının eksikliği, yatırım ortamına bir miktar belirsizlik katmıştır.

Ekonomik kriterler bağlamında, Türkiye işleyen bir piyasa ekonomisidir. Yapısal zayıflıkların ortadan kaldırılmasına yönelik olarak kapsamlı reform programını uygulamaya devam etmesi kaydıyla, Türkiye'nin, orta vadede Birlik içindeki rekabetçi baskı ve piyasa güçleriyle başa çıkabilmesi gerekir.

Mevcut riskli şartlar altında, ekonomi politikasının temel unsurları üzerinde fikir birliği korunmuştur. Ortaya çıkan ekonomik daralmayı gidermek için Türkiye, genişlemeci politika taleplerini düzenlemiş ve bunları daha fazla kamu yatırımı, iş alanı oluşturma ve sektörel reformlar gerektiren daha geniş bir kalkınma stratejisine yerleştirmiştir. Ülkenin beşeri ve fiziki sermayesinin yükseltilmesinde, ekonomik krizin bu sürece karşı tehdit oluşturmaya rağmen, bir miktar ilerleme kaydedilmiştir. Dış finansmana erişim devam etmiş ve yüksek bir seviyede olan resmi rezervlerde sadece makul bir miktarda düşüş olmuştur. Dış dengesizlikler önemli ölçüde azaltılmış ve enflasyonist baskılar hafifletilmiştir. Özelleştirme, özellikle enerji sektöründe olmak üzere bazı büyük faaliyetlerle devam etmiştir. Küresel mali istikrarsızlık dönemi yaşanmış olsa da, Türk finansal sektörü dikkate değer bir esneklik göstermiştir. Türkiye ticaretini yeni pazarlarla çeşitlendirmiş ve böylece kısmen krizin etkilerini hafifletmiştir.

Bununla birlikte, krize karşı alınan önlemlerin ekonomik yavaşlamanın hızını kesmesine rağmen, bu önlemlerin zamanında kaldırılmaması durumunda, önceki yıllarda uygulanan mali konsolidasyon ve orta vadeli sürdürülebilir politikalarla sağlanan faydaların tehlikeye düşme riski bulunmaktadır. Mali şeffaflığın artırılması için alınan önlemler askıya alınmış ve hatta bazı durumlarda tersine çevrilmiştir. İstihdam piyasası koşulları giderek riskli bir hal almaya başlamış ve işsizlik hızla artmıştır. Bilhassa emek talep ve arzı arasındaki mesleki nitelik uyumsuzluğu, göreceli olarak yüksek olan sosyal yardım oranları ve istihdam uygulamalarındaki katılık sebebiyle yeni iş alanları oluşturulmasını engellenmeyi sürdürmüştür. Türk Hükümeti tarafından gerçekleştirilen çeşitli yeni girişimlere rağmen, ekonomik kriz KOBİ'lerin finansmana erişimini zorlaştırmakta ve Türk ekonomisinin sektörel dönüşümünü yavaşlatmaktadır. Devlet yardımlarının şeffaf olmayan biçimde tahsis edilmesi devam etmiştir. Pazara giriş konusunda, yeni mevzuatın kabul edilmesinden istifade edildiyse de, pazardan çıkış önünde halen engeller bulunmaktadır. Hukuki ortam, özellikle de mahkeme usulleri, uygulamada sorunlara neden olmakta ve daha iyi bir iş ortamının yaratılmasına karşı engeller oluşturmaktadır. Azaltılması amacıyla Türkiye tarafından kapsamlı bir eylem planı kabul edilen kayıt dışı ekonomi, önemli bir zorluk olmaya devam etmektedir.

Türkiye **üyelik yükümlülüklerini üstlenme kabiliyetini** iyileştirmeye devam etmiştir. Zaman zaman eşit olmasa da, pek çok alanda ilerleme kaydedilmiştir. Malların serbest dolaşımı, fikri mülkiyet hakları, anti-tröst politikası, enerji, işletmeler ve sanayi politikası, tüketicinin korunması, istatistik, Trans-Avrupa Ağları ve bilim ve araştırma gibi birçok alanda uyum ileri derecededir. Çevre, devlet yardımları, sosyal politika ve istihdam, şirketler hukuku, kamu alımları, gıda güvenliği, veterinerlik ve bitki sağlığı politikaları ve hizmetlerin serbest dolaşımı gibi alanlarda uyum sağlanması amacıyla çabaların sürdürülmesi gerekmektedir. Gümrük Birliği ve dış ilişkiler bakımından, özellikle de DTÖ'deki pozisyonların eşgüdümüne ilişkin olarak, uyumlaştırmanın tamamlanması icap etmektedir. Ticaret konusunda uzun

süredir mevcut olan birkaç pürüz çözümsüz kalmış ve bunlara yenileri eklenmiştir. Türkiye'nin Gümrük Birliği'nden doğan taahhütlerine tamamen saygı göstermesi temel önemdedir. Müktesebatı karşılamak amacıyla Türkiye'nin çoğu alanda idari kapasitesini iyileştirmesi önem taşımaktadır.

Malların serbest dolaşımı alanında, hukuki uyum oldukça ileri seviyede olmakla beraber, raporlama döneminde sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. Uygunluk değerlendirmesi ve standardizasyona ilişkin teknik engeller sebebiyle ticaret giderek engellenmiştir. *İş kurma hakkı ve hizmet sunumu hürriyeti* alanlarındaki uyum henüz erken bir aşamadadır. Posta hizmetleri ve mesleki niteliklerin karşılıklı tanınması alanlarında ilerleme kaydedilmemiştir. *Sermayenin serbest dolaşımına* ilişkin olarak, Türkiye, özellikle sermaye hareketleri, ödemeler ve kara para aklama ile mücadele konusundaki eylem planları hususlarında bir miktar ilerleme sağlamıştır. Türkiye sigorta mevzuatının liberalleştirilmesi konusunda ilerleme kaydetmiştir. Ancak, sermaye hareketleri ve ödemeler konusunda müktesebat ile uyum sınırlı olmaya devam etmektedir. *İşçilerin serbest dolaşımı* alanında az ilerleme kaydedilmiştir. Uyumlaştırma erken bir safhadadır.

Kamu alımları alanında, bir miktar ilerleme kaydedildiği belirtilebilir. Özellikle idari kapasiteye ilişkin olarak, bazı ihale mercileri iyi satın alma uygulamaları göstermektedir. Ancak, mevzuat uyumunu ve kurumsal kapasite artırımını sağlamak için gereken strateji halen beklenmektedir. Kamu ihalelerinde rekabeti ve verimliliği azaltan iç tercihler de genel hükümlerden kaynaklanan sapmalarla beraber artmaktadır. *Şirketler hukuku* alanında, raporlama döneminde önemli bir ilerleme kaydedilememiştir. Yeni Ticaret Kanunu kabul edilmemiştir. *Fikri mülkiyet hukuku* alanında mevzuatın uyumu nispeten ileridir. Fikri mülkiyet haklarından sorumlu birbirinden farklı kamu organları arasındaki işbirliği ve eşgüdüm ve bunların uzmanlaşması daha da gelişmiştir. Ancak, icra yetersiz olmaya devam etmektedir. Fikri ve sınai mülkiyet haklarını düzenleyen, cezai yaptırımlar içeren uyumlaştırılmış ve güncellenmiş yasaların kabul edilmesi büyük önem taşımaktadır.

Türkiye, *anti-tröst* alanında, birleşme denetimi kuralları da dahil, yüksek düzeyde uyum göstermektedir. Ancak, *devlet yardımlarında* daha ileri bir mevzuat uyumu rapor edilememiştir. Ayrıca, uzun süredir beklenen devlet yardımı yasası halen askıdadır.

Mali hizmetler alanında bir miktar ilerleme kaydedilmiştir. Türkiye'nin mevzuatı mali hizmetlerin üç alt alanındaki müktesebatla kısmen uyumlaştırılmıştır. *Bilgi toplumu ve medya konusunda*, elektronik iletişimde bir miktar ilerleme kaydedilmiştir. Ancak, uygulama mevzuatının kabul edilmesi, birincil kanunun piyasada etkili olmasının sağlanması için anahtar önemdedir. *İşitsel ve görsel politika* alanında az ilerleme kaydedilmiştir.

Tarım ve kırsal kalkınma alanında, müktesebat ile uyum sınırlı olmaya devam etmektedir. Mevcut tarımsal destek politikaları ve stratejik politika oluşumu, Ortak Tarım Politikası'ndan artan oranda ayrılmaktadır. Bununla beraber, IPARD yapılarının akreditasyonu için kayan takvim, kırsal kalkınma fonlarının AB standartları doğrultusunda idaresi amacıyla işleyen yönetsel ve örgütsel yapılar kurulmasında ve usuller oluşturulmasındaki zorlukları açığa çıkarmaktadır.

Karşılıklı taahhütlere rağmen, büyükbaş hayvan ürünleri ticareti önündeki teknik engeller hala önceliğini korumaya devam etmektedir. Genel olarak, bu alanda uyum sınırlı kalmıştır. Türkiye *gıda güvenliği, veterinerlik ve bitki sağlığı* alanında sınırlı ilerleme kaydetmiştir. Çalışmaların sürmesine rağmen bu alanda müktesebatın aktarımı ve uygulanması hala erken aşamadadır. *Balıkçılıkta*, kaynak ve filo idaresi ile uluslararası anlaşmaların uygulanması

yönünde bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Ancak, bu başlıkta mevzuat uyumu alanında ilerleme kaydedilememiştir.

Türkiye *ulaştırma politikası* uyumu alanında sınırlı ilerleme kaydetmiştir. Kara ulaşımı sektöründe uygulama kapasitesi geri kalmış, demiryolu sektöründe ise ilerleme kaydedilememiştir. Hava ulaşımı sektöründe sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. Türkiye ve Kıbrıs Cumhuriyeti hava kontrol merkezleri arasında iletişim olmaması hava güvenliğini olumsuz etkilemeye devam etmektedir. Türkiye, Avrupa hava sahasının bütünleştirilmesi çalışmalarının dışında kalmaktadır. Deniz ulaşımı sektöründe sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. Türkiye'nin Paris Mutabakat Muhtırası'nın beyaz listesine girmesi, bayrak devlet olarak Türkiye'nin başarılı performansını teyit etmektedir.

Enerji alanında bir miktar ancak düzensiz bir ilerleme kaydedilmiştir. Yenilenebilir enerji, enerji verimliliği ve elektrik pazarındaki gelişmeler cesaret vericidir. Ancak, doğal gaz, nükleer enerji, nükleer güvenlik ve radyasyondan korunma konularında Türkiye'nin mevzuatını ve stratejilerini uygulamaya koyması önem taşımaktadır.

Vergilendirme alanında, özellikle alkol ürünlerine uygulanan ayrımcı vergilendirmenin azaltılması konusunda, mevzuatın uyumlaştırılmasında ilerleme kaydedilmiştir. Ancak, tam uyumun sağlanabilmesi için pek çok farklılığın ortadan kaldırılması gerekmektedir.

Ekonomik ve parasal politika alanında bir miktar ilerleme kaydedilmiştir. Bununla birlikte, bu alanda *müktesebata* uyum tamamlanmamıştır. Merkez Bankası'nın tam bağımsızlığı, kamu sektörünün parasal finansmanı ve kamu sektörünün finansal piyasalara ayrıcalıklı erişimi konuları gibi konularda yasal çerçevede hala eksiklikler bulunmaktadır.

Türkiye, *sosyal politika ve istihdam* alanında, sınırlı ilerleme sağlamıştır. Meclis'te Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu'nun kurulması olumlu bir adımdır. Avrupa Sosyal Fonu'na katılım için hazırlıklar hızlanmıştır. Ancak, iş hukuku, iş sağlığı ve güvenliği ile ayrımcılığın önlenmesi konularındaki mevzuatlarda hala AB standartlarına uyum sağlanamamıştır. Sendikal hakların tam olarak AB standartlarına ve ILO Sözleşmesi'ne uyumlu hale getirilmesinde ilerleme kaydedilememiştir. İşgücü piyasasına kadınların katılımı düşük düzeydedir. Kayıtdışı çalışma ve sosyal dışlanmayı engellemeye yönelik çabalar hızlandırılmalıdır.

Türkiye, *İşletme ve sanayi politikası* alanında, özellikle yeni bir sanayi politikası ve yeni sektörel stratejiler hazırlayarak, önemli ilerleme kaydetmiştir. Hazırlanan bu politika ve stratejilerin tamamlanıp yayımlanması gerekmektedir. İşletme ve sanayi politikaları araçlarında artış ve özel sektörde gelişmeler kaydedilmiştir. Genel olarak, bu alanda uyum yeterli düzeydedir.

Türkiye, *Trans-Avrupa ağları* alanında bazı ilerlemeler kaydetmiştir. Temmuz 2009'da Türkiye, Nabucco doğalgaz hattına ilişkin Hükümetlerarası Anlaşma'yı imzalamıştır. Bu proje AB, Türkiye ve bölgedeki diğer devletler arasında daha yakın enerji işbirliği ile enerji kaynaklarının çeşitlendirilmesine yönelik önemli bir stratejik adımdır. Özellikle Nabucco Hükümetlerarası Anlaşma'nın bir an önce uygulamaya konulması suretiyle Güney Gaz Koridoru'nun zamanlıca tamamlanması AB'nin en yüksek enerji güvenliği önceliği olmaya devam etmektedir. *Bölgesel politika ve yapısal araçların eşgüdümü* alanında bir miktar ilerleme kaydedilmiştir. Katılım Öncesi Yardım için Topluluk Aracı'nın III. ve IV.

bileşenlerinin uygulanması için yasal ve kurumsal çerçeve tamamlanmış, yerel ve bölgesel paydaşlar bölgesel proje hazırlıklarına katılmış ve ilave kalkınma ajansları kurulmuştur. Ancak, idari kapasitenin daha fazla güçlendirilmesi gerekmektedir. Genel olarak, Türkiye'nin bu başlıkta müktesabatla uyumu sınırlı kalmıştır.

Yargı alanında ise, yargı reform stratejisinin hükümet tarafından kabul edilmesi olumlu bir adımdır. Personel sayısının ve kaynakların artırılması yönündeki çalışmalar da olumlu birer adımdır ve devam ettirilmelidir. Ancak, yargının bağımsızlığı, tarafsızlığı ve etkinliğine ilişkin endişeler halen çözüm beklemektedir. *Yolsuzlukla mücadele* konusunda, yasal çerçevenin güçlendirilmesi ve bu alanda kurumsal yapının tesisi konusunda sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. Ulusal nitelikte bir yolsuzlukla mücadele stratejisinin kabulü ve uygulanması önem taşıyacaktır.

Adalet, Özgürlük ve Güvenlik bağlamında düzensiz olmakla beraber bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Dış sınırlar ve Schengen konusunda, ayrıca iltica ve göç konularında Türkiye sınırlı ilerleme kaydetmiştir. Aniden artan mülteci sayısı karşısında sistemi yeniden düzenleme yönündeki çalışmalar devam ettirilmelidir. Türkiye, Geri Kabul Antlaşması imzalanması amacıyla müzakerelere yeniden başlamayı kısa bir süre önce kabul etmiştir.

Araştırma alanında Türkiye, Araştırma ve Geliştirme için Yedinci Çerçeve programına katılım ve ulusal araştırma kapasitesini artırma yönünde önemli çabalar sarfetmiştir. Bununla birlikte, Avrupa Araştırma Alanı'yla bütünleşmek için daha fazla gayret gerekmektedir.

Çevre bağlamında, Türkiye kimyasallar konusunda ve Kyoto Protokolünü imzalamak suretiyle yatay mevzuat alanında ilerleme kaydetmiştir. Atık, hava kalitesi, sanayiden kaynaklanan kirlilik, risk yönetimi ve kimyasallar konusunda bir takım ilerlemeler kaydedilmiştir. Ancak, bu alanda genel uyum düzeyi düşüktür. Türkiye su kalitesi, doğanın korunması ve GMO'larda ilerleme kaydedememiştir.

Tüketici ve sağlığın korunması alanında, bir miktar ilerleme kaydedilmiştir. Ancak, tüketicinin korunması alanında, özellikle güvenlikle ilgili olmayan konularda ve tüketicinin korunmasının sağlanması için daha fazla ilerleme kaydedilmelidir. Türkiye, sağlığın korunması alanında, özellikle tütün kontrolü ve bulaşıcı hastalıklar konusunda idari kapasitenin güçlendirilmesinde, bir miktar ilerleme kaydetmiştir.

Gümrük mevzuatına ilişkin olarak, Türkiye AB ile olan Gümrük Birliği sayesinde ileri düzeyde bir uyum sağlamıştır. Ancak, serbest ticaret bölgeleri ve gümrük harçlarının kaldırılması konularında AB *müktesabatıyla* daha fazla uyum sağlanması gerekmektedir. *Dış ilişkiler* alanında Türkiye ileri düzeyde bir uyum sağlamıştır ancak, özellikle DTÖ bünyesindeki AB tutumlarıyla tam olarak uyum tamamlanmalıdır. Ticaret konusunda uzun süredir mevcut olan birkaç sorun halen çözülmemiş olup Gümrük Birliği'nin düzgün işleyişini bozmaktadır.

Türkiye'nin AB *Ortak Dış ve Güvenlik Politikası* ile uyumu devam etmiştir. Türkiye Güney Kafkasya ve Ortadoğu gibi bölgelerde istikrara yönelik katkılarını daha da güçlendirmiştir. Türkiye, bölgesel Kürt hükümetiyle olan temasları da dahil olmak üzere Irak ile olan diplomatik ilişkilerini güçlendirmiştir. Ermenistan'la ilişkilerin normalleşmesi için önemli diplomatik çabalar sarfedilmiştir.

Türkiye AGSP'ye önemli katkılarda bulunmakta ve AGSP faaliyetlerine daha çok katılmak istemektedir. Bununla birlikte, Türkiye tüm AB ülkelerini içeren AB-NATO işbirliğine karşı çıkmaktadır. Türkiye, Wassenaar Anlaşması'na taraf olmaya yönelik AB tutumuna katılmamıştır.

Uyumun oldukça ileri seviyede olduğu *Mali Kontrol* alanında sınırlı ilerleme sağlanmıştır. Kamu İç Mali Kontrol Kanunu'nu uygulanmasına ilişkin mevzuat yürürlüktedir, ancak iç denetimle ilgili bazı değişikliklerin yapılması, PIFC kağıdının gözden geçirilmesi ve eylem planının tamamlanması gerekmektedir. Dış denetimleri ilgili uluslararası yasalarla uyumlu hale getirecek olan Dış Denetim Yasası hala yürürlüğe girmemiştir. Sahteciliğin önlenmesinde işbirliği yapısı halen geliştirilmeyi beklemektedir. Madeni Avro'larla benzerliği ortadan kaldırmak için Türk madeni paraları yeniden basılmıştır. Türkiye'nin mali ve bütçesel hükümler alanındaki müktesebatın temel ilke ve kurumlarıyla uyumu ileri düzeydedir.